

**Gelir Dağılımında Adalet ve
Uygulanan Maliye Politikası Araçları
Açısından Türkiye ve Seçilmiş OECD
Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Analiz:
2000 Sonrası Dönem**

Deniz SEVÜK • Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK

**ÖZGÜR
YAYINLARI**

Gelir Dağılımında
Adalet ve Uygulanan
Maliye Politikası Araçları
Açısından Türkiye ve
Seçilmiş OECD Ülkeleri
İle Karşılaştırmalı Analiz:
2000 Sonrası Dönem

Deniz SEVÜK • Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozgurayinlari.com

✉ info@ozgurayinlari.com

Gelir Dağılımında Adalet ve Uygulanan Maliye Politikası Araçları Açısından Türkiye ve Seçilmiş OECD Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Analiz: 2000 Sonrası Dönem

Deniz SEVÜK • Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK

Language: Turkish

Publication Date: 2024

Cover paint by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-975-447-983-6

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub556>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Sevük, D., Bozgeyik, Y. (2024). *Gelir Dağılımında Adalet ve Uygulanan Maliye Politikası Araçları Açısından Türkiye ve Seçilmiş OECD Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Analiz: 2000 Sonrası Dönem*. Özgür Publications.

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub556>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozgurayinlari.com/>

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi	v
Giriş	1
1 Kavramsal Çerçeve ve Gelir Dağılımı ve Gelir Eşitsizliği	7
Gelir Dağılımı Teorileri	8
Gelir Dağılımında Kullanılan Temel Kavramlar	14
Gelir Dağılımı Türleri	14
Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri	16
Gelir Dağılımında Adaletsizliği Etkileyen Faktörler	20
2 Maliye Politikası Kavramı, Araçları Ve Gelir Dağılımı İlişkisi	25
Maliye Politikasının Konusu ve Kapsamı	25
Maliye Politikası ve Gelir Dağılımı	27
Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanmasında Uygulanan Maliye Politikası Araçları	28
3 Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaleti ve Uygulanan Maliye Politikaları	37
Gelir Dağılımında Geçmişten Günümüze Türkiye	37
Türkiye’de Gelir Dağılımını Sağlamaya Yönelik Uygulanan Maliye Politikaları	42

4	Seçilmiş Oecd Ülkelerinde Gelir Dağılımı ve Uygulanan Maliye Politikalarının Değerlendirilmesi ve Türkiye ile Karşılaştırılması	49
	Seçilmiş OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımı ve Maliye Politikaları	50
	Ülke Gruplarında Gelir Eşitsizliği Karşılaştırması	54
	Sonuç ve Öneriler	57
	Kaynaklar	61

Kısaltmalar Listesi

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

TÜİK: Türk İstatistik Kurumu

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

WB: Dünya Bankası

IMF: Uluslararası Para Fonu

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsleri

MB: Merkez Bankası

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

KDV: Katma Değer Vergisi

ÖTV: Özel Tüketim Vergisi

Giriş

A. Araştırmanın Amacı

Tüm dünya ülkelerinin ana iktisadi hedeflerinden biri, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamaktır. Ülke içerisinde elde edilen toplam gelirin dağılımı hususu ise, ekonomik büyüme ve kalkınmada rol oynayan kritik bir unsurdur. Bu araştırmanın temel amacı, gelir dağılımı kavramının ekonomik düzende nasıl konumlandığını açıklamak ve gelir dağılımında adalete ulaşmada maliye politikası araçlarının etkinliğini belirlemektir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerin bulunduğu OECD ülkeleri referans alınarak, ülkelerde uygulanan maliye politikalarının gelir dağılımı adaletini sağlamada ne ölçüde etkin olduğunun bulunması hedeflenmektedir.

B. Araştırmanın Konusu

Gelir dağılımında adaletin sağlanması yönünde devletin en önemli araçları maliye politikası araçlarıdır. Özellikle küreselleşme ile emek-yoğun üretim sürecinden bilgi-yoğun ve teknoloji-yoğun üretim sürecine geçilmesi ile birlikte gelir grupları arasındaki dengeyi kurabilmek oldukça zorlaşmıştır. İşte burada devletin maliye politikası araçları devreye girmektedir. Devlet vergi, kamu harcamaları vb. gibi politika

araçları ile gelirin yeniden dağılımını sağlamayı hedefler. Aynı zamanda bu dağılım sosyal fayda maksimizasyonu ve toplumsal refah ve barışın korunması açısından oldukça önemlidir. Gelir dağılımında denge sağlanabilmesi için hangi maliye politikası aracının uygulanacağı oldukça önemlidir. Bu çerçevede özellikle Türkiye’de uygulanan maliye politikası araçlarının gelir dağılımında adaleti sağlamada ne derece etkin olduğu araştırılacak ve seçilmiş OECD ülkelerinde uygulanan politikalar ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

C. Araştırmanın Önemi

Gelirin adil bir şekilde dağılımı sorunu, uzun yıllardır ülke ekonomilerinin merkezinde bulunan önemli bir mesele olmuştur. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için, gelir dağılımında adaletin sağlanması, bireyler ve gruplar arasındaki gelir eşitsizliğini azaltarak, gelişmiş ülkelerdeki yaşam standartlarına ulaşma fırsatı yaratabilir.

Bir ülke ekonomisinde gelirin kendiliğinden adil bir şekilde dağılması beklenemez. Bu noktada devletin rolü son derece kritiktir, zira devletin bu konudaki en etkili aracı maliye politikasıdır. Bu araştırma, elde edilecek verilerle birlikte, ülke ekonomilerinde uygulanan maliye politikalarındaki eksiklikleri belirleyecek ve hangi alanlarda düzenlemelere ihtiyaç duyulduğuna dair öneriler sunacaktır. Araştırmanın sonuçları, gelir dağılımındaki eşitsizliği giderilmesine önemli bir katkı sağlayarak, maliye politikalarının daha etkili bir şekilde şekillendirilmesine yönelik stratejilere ışık tutacaktır.

D. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez, Türkiye ve OECD ülkelerindeki gelir dağılımı adaletine dair çıkarımları sergilemek ve eş zamanlı olarak yürütülen maliye politikalarının etkinliğini ölçmek amacıyla nicel bir araştırma tasarımını benimsemektedir. Araştırmanın temel örneklemini Türkiye ve seçilmiş OECD ülkeleri

oluşturmaktadır. Bu kapsamda 15 farklı OECD ülkesi seçilmiştir. Seçilen OECD ülkeleri içerisinde, gelişmişlik düzeyi yüksek ülkeler ağırlıklı olarak yer almakta olup, aynı zamanda verilerde anlamlı bir benzerlik saptayabilmek adına gelişmekte olan ülkelerin birkaçı bu örnekleme dahil edilmiştir. Bu sayede, gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerdeki maliye politikası etkinliği ile gelişmekte olan ülkelerdeki maliye politikası etkinliği daha sağlıklı bir biçimde karşılaştırılabilecek ve anlamlı bir veri elde edilebilecektir.

Veri toplama sürecinde, OECD tabanındaki istatistiksel verilerden faydalanılmıştır. Ayrıca, Türkiye'ye ait göstergelerde ise TÜİK ve DPT verileri temel alınmıştır.

Elde edilen bulgular, Türkiye'nin gelir dağılımı adaleti sağlamada ne kadar başarılı olduğu ve aynı zamanda seçilmiş OECD ülkeleri ile bu bağlamda ne derecede benzerlik gösterdiğini belirlemeyi amaçlamaktadır.

E. Literatür Taraması

Araştırmada kullanılan yöntem veri analizidir. Bu kısımda Türkiye başta olmak üzere seçilmiş OECD ülkelerinin gini katsayıları ve P80/P20 oranları verilmiş ve aynı zamanda ülkelere ait kamu harcamaları ve vergi gelir oranlarının GSYH'daki büyüklükleri gösterilmiştir. Böylelikle bir ülkede artan vergi gelirleri ve kamu harcamalarının genel perspektifte gini katsayısı ve P80/P20 oranına ne derece etkisi olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu alandaki çalışmalara bakıldığında 2021 yılına kadar Türkiye'de gelir dağılımı üzerine birçok çalışma olduğu görülmektedir.

OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak yapılan çalışmalarda ise 2021 yılına kadar olan verilere ulaşılmıştır. Özellikle Covid-19 salgını dönemi sonrası OECD ülkeleri ve Türkiye'deki gini katsayıları ve maliye politikaları etkinliği üzerine karşılaştırmalı analizleri içeren çok sayıda araştırmaya

rastlanılmamıştır. Araştırmanın kapsamı amacına paralellik gösteren çalışmaların bir bölümü ve baz alınan yıllar Tablo 1'de paylaşılmıştır.

Tablo 1: Literatür Taraması

Yazar	Konu Başlığı	Konu içeriği
Meryem Genç Tüsün	Maliye Politikasının Gelir Dağılımına Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma	OECD ülkelerinde gelir dağılımını etkileyen faktörlerin, ülkelerde farklılık gösteren gelişmişlik özelliklerini de göz önüne alarak Gini Endeksi yardımı ile belirlenmesi ve elde edilen analiz bulguları aracılığıyla gelir dağılımını düzenleyici maliye politikası önerilerinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışma 2004-2017 yıllarını kapsamaktadır.
Süleyman ÇELİK - Soner KÜNÇ – Safa ACAR	Türkiye’de Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksullaşma Sorunu: 2000 Sonrası Dönem Üzerine Bir Analiz	Bu çalışma Türkiye’deki gelir dağılımı ve hanehalkının yoksulluk oranları baz alınarak yapılan bir çalışmadır. 2006 – 2017 yılları arasındaki veriler paylaşılmıştır.
Halil ŞAHİN	2006-2017 Dönemi Türkiye’de Gelir Dağılımı	Bu çalışmada Türkiye’deki gelir dağılımındaki eşitsizliğe sebep olan kaynaklar bulunarak eşitsizliğin iyileştirilmesi amaçlanmış, gelir
		dağılımının çeşitleri ve Türkiye’deki 2006-2017 yılları arasındaki özellikleri değerlendirilmiştir.
Mehmet Fatih ARAS	Maliye Politikası Kurallarının Etkinliği: Seçilmiş OECD Ülkeler ve Türkiye Uygulamaları	OECD’ye üye ülkelerde mali kural uygulamalarına yer verilmiştir. Bu Türkiye’de uygulanan kurala dayalı ekonomi politikalarının tarihi seyrine yer verilerek, mali kuralların yasal zemine oturtulması yönünde yapılan düzenlemeler ele alınmıştır. 2011 yılına ait bir çalışmadır.

Ömer Salih Marasalı	Türkiye’de Gelir Dağılımı	Gelir dağılımı kavramını dünya ve Türkiye örnekleriyle inceleyip, yoksulluk üzerindeki etkileri üzerine yapılan bir çalışmadır. (2018)
Fikret Yılmaz	OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Refah Devleti Bağlamında Kamu Sosyal Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri	Bu çalışmada kamu sosyal harcama politikalarının, adil gelir dağılımı üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir. Bu amaçla, Türkiye’de ve OECD ülkelerinde gerçekleştirilen kamu sosyal harcama politikaları ve gelir dağılımı politikaları genel hatlarıyla incelenmiştir.
Çağlar Nur Çınar	Gelir Dağılımı Ve Türkiye’de Gelir Dağılımı Üzerine 2000-2020 Yılları Arasında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Analiz İncelemesi	2000-2020 yılları arasında Türkiye’de gelir dağılımı adaleti konusu üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarının (yüksek lisans/ doktora) bibliyometrik analizle incelenmesidir. (2021)
İsmail Kuriş	Otomatik Stabilizatör Olarak Gelir ve Tüketim Vergileri Türkiye ve Çeşitli OECD Ülkeleri Karşılaştırılması	Seçilen OECD ülkeleri ile Türkiye’de gelir ve tüketim vergiler otomatik stabilizatör olarak değerlendirilecek bu ülkelerde uygulanan vergilerle Türkiye’de uygulanan vergilerin otomatik stabilizatör olarak karşılaştırması yapılarak etkinliği araştırılmıştır. (2021)

Not: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda yer alan makaleler ve çalışmalar genel hatlarıyla bu çalışmanın amacına ve kapsamına yakınlık gösteren temel çalışmalardır. Genel olarak literatür taramaları incelendiğinde özellikle 2000 sonrası döneme

ait Türkiye'deki gelir dağılımı adaleti, yoksulluk oranları, otomatik stabilizatörler ve OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak yapılan çalışmalar yer almaktadır. Bu konu ile ilgili yapılan pek çok araştırma elbette ki mevcuttur. Bu çalışmaya tarih ve konu bağlamında en yakın çalışmalar eklenmiş olup, bu çalışma ile beraber özellikle genel perspektifte tüm kamu gelirleri ve giderlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi, Covid-19 salgını dönemi sonrası istatistikler ve kırılmalılığı yüksek OECD ülkeleri ile Türkiye'nin bulunduğu konum incelenerek literatüre en güncel veriler kazandırılmaya çalışılacaktır.

Kavramsal Çerçeve de Gelir Dağılımı ve Gelir Eşitsizliği

Bir ülkede belirli bir dönemde elde edilen milli gelirin, kişiler, gruplar, üretim faktörleri ve bölgeler arasındaki bölüşümü “gelir dağılımı” olarak ifade edilmektedir (Çelik vd. 2019, s. 766). Ülke içerisinde üretilen tüm mal ve hizmetlerin, üretim faktörleri olarak adlandırdığımız ücret, faiz, kira ve kar kazancı sağlayan gruplara adil bir şekilde dağıtılması gerekmektedir. Bu dağılım, bir ülkedeki toplumsal refahın ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasında en önemli ölçütlerden biri olmuştur. Bir ülkede gelir dağılımı adaleti o ülkenin refah ve kalkınma ölçütlerinin yanı sıra, toplumsal gelişmişlik düzeyi ve sosyal devlet anlayışının da göstergesidir.

Gelir dağılımları ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Kapitalist sistem dediğimiz serbest piyasa ekonomilerinde uygulanan dağılım birincil gelir dağılımı olarak adlandırılır. Birincil gelir dağılımında devlet, piyasaya müdahale etmeksizin piyasa koşulları altında kendiliğinden oluşan gelir dağılımıdır. Üretim faktörleri arasında eşit kazanç

olmadığından birincil gelir dağılımı, adaletsizliği ve faktörler arası kazançlarda ciddi farklara yol açar. Ancak devletin çeşitli iktisat politikaları ile gelir dağılımına müdahale etmesi sonucu gelirin; bireyler, toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında yeniden dağılımı söz konusu olur. Devletin uyguladığı iktisat politikaları gelir dağılımını düzenlemeye ve gelir grupları arasındaki gelir eşitsizliğinin azaltmaya yönelik politikalar olup aynı zamanda devletin gelir dağılımına müdahale etmesi, sosyal devlet kavramı gereğidir.

1.1. Gelir Dağılımı Teorileri

Gelir dağılımı, ekonomi tarihi boyunca ekonomistler ve devlet yetkilileri arasında ilgi odağı olmuş ve zaman içinde bir çok farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Genel olarak, ekonomik yaklaşımlar üç ana gruba ayrılabilir. Birincisi, ekonomik sorunların çözümünü piyasaya bırakan liberal bir yaklaşım; diğeri, 1929 Büyük Buhranı'ndan sonra ekonomik sorumluluğu artan hükümeti tanıyan müdahaleci bir yaklaşım; ve kapitalist sistemle ilgili kapsamlı bir eleştiri ve alternatif seçenekler gerçekleştirilen yaklaşımdır. Bu, eleştirel bir yaklaşım sunma çabasındadır.

Liberal yaklaşımlar arasında fizyokratlar, klasikler, neoklasikler, monetaristler ve anayasal iktisat bulunurken, müdahaleci yaklaşımlar arasında keynesçiler ve yeni keynesçiler ve eleştirel yaklaşım olarak marksist ekonomiden oluşmaktadır (Ulutürk ve Ersezer, 2005, s. 90).

Liberalist ekonomi düşüncesi, 18. yüzyılın sonlarında, merkantilizme tepki olarak ortaya çıkması ile ve Sanayi Devrimi'nden doğan endüstriyel kapitalizmi savunmasıyla bilinir. Ekonomik liberalizm, doğal düzen kavramına dayanır. Doğal düzenin bir parçası olarak, özel mülkiyete, bireysel özerkliğe ve serbest rekabete dayalı toplumların en

yüksek refah seviyelerine spontane bir şekilde ulaşabileceği kabul edilir. Devlet, toplumun doğal işleyişine müdahale etmemeli, çünkü toplum, kendi kendini düzenleyen doğal yasalar aracılığıyla en uygun duruma ulaşabilir (Marasalı, 2018, s. 3).

Ekonomik liberalizm bağlamında devletin ekonomideki rolü önemli ölçüde sınırlıdır. Devlet, ekonomiden tamamen uzaklaşmalı ve bu doğal düzenin içine müdahale etmemelidir, çünkü müdahale, optimal noktadan sapmaya neden olacaktır (Ulutürk ve Ersezer, 2005, s. 90). Devlet müdahalesine karşı çıkan gelir dağılımını savunan ekonomik teoriler, fizyokrazi, klasik, neoklasik, monetarist ve anayasal ekonomiyi içerir.

Fizyokrazi teorisi, doğal düzen felsefesine dayanır ve ekonomide devlet müdahalesini reddeder. Fizyokratlara göre toplum, toprak sahipleri, tarım yapan kiracılar ve ticaretle uğraşan sınıflar olmak üzere üç sınıfa ayrılabilir. Fizyokratlar, her ne kadar gelirin yaratılması ve kullanılması arasındaki ilişkiyi kabul edip bununla birlikte üretici sınıfın artık yarattığını anlasalar da, gelir dağılımını çözülmesi gereken bir sorun olarak görmemişlerdir. Bu nedenle, doğal düzen felsefesini izleyerek, bu konuda devlet müdahalesine ihtiyaç duyulmadığını belirtmişlerdir (Kuriş, 2019, s. 6).

Klasik ekonomide gelir, ücret, kira(rant) ve kâr olmak üzere üçe ayrılır. Bu üç faktör arasında adil bir dağılım elde etmek için ücretlerin emeğe uygun bir şekilde belirlenmesi gerektiği vurgulanır. Klasik ekonomistlerin gelir dağılımı teorileri genellikle Ricardo'nun azalan verimler yasasına dayanır. Ricardo, kâr ve ücret arasındaki çelişkiyi vurgulayarak, kâr seviyesinin tamamen ücret seviyesine bağlı olduğunu belirtti. Başka bir deyişle, işgücünün fiyatının artması, kârların azalması olmadan mümkün değildi (Ricardo, 1997, s. 39-40). Ricardo'nun gelir dağılımına dayalı öne sürdüğü teori, temel olarak iki

ilkeye dayalıdır: marjinal ilkesi ve artık ilkesi. Marjinal ilke, kiralardan dağılımını tanımlarken, artık ilkesi toplam gelirin ücretler ve kârlar arasındaki dağılımını tanımlar. (Kaldor, 1956: 84). Ricardo'ya göre, kira ve sermaye kazançları farklı şeylerdir. Bu, kira üzerine olan yasaların kâr üzerine olan yasalardan çok farklı olduğu ve bu yasaların nadiren aynı yönde hareket ettiği anlamına gelir (Ricardo, 1997, s. 62). Malthus'un nüfus yasası, ücret teorisini destekler ve bu teoriye sağlam bir temel sağlar. Nüfus Yasası'na göre, düşük ücretlileri destekleyerek kitlelerin yaşam standardını iyileştirmek mümkündür. Bu durumda, varlıklı kesimlerin gelirlerinin tamamının kullanılması ve bu gelir grubunun gelirlerinin azalması anlamına gelecektir (Clark, 1951, s. 59-60). Klasik ekonomistler, ücretlerin yeterli bir yaşam standardını desteklemeye yakın olmasının ekonomik sistem için ne kadar önemli olduğunu vurgular. Bu anlayış, klasik ekonomistlerin, fizyokratlar gibi, gelir dağılımında hükümet müdahalesini desteklemedikleri anlamına gelmektedir.

Neoklasik ekonomistler, bu fikri Ricardian marjinal ilkedeki diğer üretim faktörlerine genişlettiler (Pasinetti, 2000, s. 10). Bu görüşe göre, mükemmel serbest ekonomi piyasası koşullarında her bir üretim faktörü, diğer üretim faktörleriyle sonsuz bir şekilde değiştirilebilir ve her faktör, marjinal ürününe eşdeğer bir şekilde alır. Bu nedenle, ekonomide bir artık yoktur (Pasinetti, 2000, s. 15). Kaynakların bireyler arasındaki dağılımı politik ekonomiye karşı veri olarak kabul edilse de, bu durumun sosyal refah için olan etkileri tartışılmamıştır (Akyüz, 1980, s. 96). Bu nedenle, klasik ekonomistlerin aksine, neoklasik ekonomistler gelir dağılımını ekonomik bir sorun olarak tanımazlar. Onların görüşüne göre, herkes üretimdeki katkısına göre gelir alır ve hiç kimsenin elinde fazlalık yoktur, bu da gelirin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlar. Bu durumda, hükümetin müdahale etmesi için bir neden yoktur.

Monetaristler, kamu sektörünün kaçınılmaz olarak bireysel özgürlükleri ihlal ettiğine ve ekonomiye ciddi zararlar verdiğine inanmışlardır ve mümkün olduğunca kamu sektörünü minimize etmenin gerekliliğini vurgulamışlardır. Friedman'a göre, ekonomideki devlet müdahalesi mümkün olduğunca sınırlanmalıdır. Çünkü bu müdahalenin yarattığı yeni durumun maliyetleri, katılmayanlar tarafından karşılanacak ve elde edilen faydadan yalnızca talihli bir grup yararlanacaktır (Aktan ve Vural, 2002). Friedman, gelir üzerine birçok araştırma yapmış olsa da, önceki yaklaşımların aksine gelir dağılımına özellikle odaklanmamıştır. Önceki yaklaşımların aksine, gelir dağılımını risk ve tercih gibi kavramlar üzerinden tanımlamış ve devlet müdahalesine karşı çıkmıştır, çünkü bunun olumsuz sonuçları olabileceğine inanmıştır. Tek istisna, gelir dağılımındaki eşitsizliğin nedenlerinden ziyade sonuçları üzerine odaklanan “negatif gelir vergisi” önerisidir.

Anayasal ekonomi, devletin ekonomik alandaki yetki, görev ve sorumluluklarını tanımlamayı ve sınırlamayı amaçlayan bir ekonomi teorisidir. Bu nedenle, bütçe açıklarını sınırlamayı, para arzını artırmayı, kamu harcamalarını artırmayı ve borçlanmayı ve vergilendirmeyi sınırlamayı savunur (Aktan, 1997, s. 19-51; Savaş, 1989, s. 50). Anayasal ekonomi, gelir dağılımının adaletini belirli anayasal kurallara göre ele alır ve bu yönde alternatif kuralları değerlendirir. Bu nedenle, gelir dağılımını adil ilkelere göre sağlayan kurallar ve kurumlar oluşturmak, anayasal düzeyde büyük öneme sahiptir (Savaş, 1997, s. 168-169). Ancak özellikle anayasal ekonominin kamu ve sosyal harcamalara ilişkin görüşlerine baktığımızda, gelir dağılımını kötüleştirmek iddiasıyla kullanılacak araçları dışladığı açıkça ortaya çıkar. Bu nedenle, anayasal düzeyde oluşturulan kuralların bu alanda devlet müdahalesine izin vermeyeceği beklenmektedir.

Müdahaleci yaklaşım, Keynes'in 1929'da tüm dünyayı etkileyen "Büyük Buhran" bağlamında geliştirilmiştir. Keynesyenci ekonomik yaklaşım, gelir dağılımına doğrudan rehberlik etmese de, toplumda gelir dağılımı sorunlarının varlığını kabul eder ve liberal prensiplere aykırı olarak ekonomide devlet müdahalesini reddetmez; aksine, devletin ekonomi politikasına müdahale ederek gelir dağılımını iyileştirebileceğini öngörür. Ayrıca Büyük Buhran krizinin çözümü olarak devlet müdahalesini şart koşar. Aynı zamanda liberallerin savunduğunun aksine ekonominin her zaman tam rekabet piyasa koşullarında dengeye gelmek zorunda olmadığını eksik rekabet koşullarında da dengeye gelebileceğini savunur. Eksik rekabet koşullarında ise denge şartı devletin talep yönlü politikalar ile piyasaya müdahalesi ile olur. Bu müdahalenin ile gelir dağılımını da daha adil hale getireceğini savunur. Ekonomin kendi haline (tamamen serbest piyasa koşulları) bırakıldığında kendiliğinden dengeye gelme tezini de reddeder. Keynesyenci yaklaşım ile birlikte ekonomi literatürüne yeni bir görüş katan bu okul ekonominin politik yönünü ortaya çıkarmıştır (Kazgan, 1999, s. 205). Ekonomi teorilerini müdahaleci bir yaklaşıma dayalı olarak oluşturan iktisatçılar, genellikle Keynesyen ve Neokeynesyen okullarını temel alırlar.

Neo-Keynesyen gelir dağılımı teorisi, Keynesçi analitik araçların gelir dağılımı modelleri oluşturmak için kullanılabilirliğini ve bu modellerin Keynesçi teori ile uyumlu olduğunu göstermeye çalışır.

Eleştirel yaklaşımın temeli olan "sosyalist düşünce", müdahaleci düşünceye kısmi bir eleştiri olarak ortaya çıkmamış, tamamen bu düşüncenin ideolojisini reddeden bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalist düşünceye göre, toplumsal düzen bir data olarak kabul edilemez, bireysel faydanın aynı zamanda toplumsal faydayı da yaratması görüşü reddedilir. Üretim araçları olarak özel

mülkiyet yerine, bir kişinin diğerini sömürmesini önlemek için toplumsal mülkiyet getirilir. Bu bağlamda, üretim, kar yerine toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmet etmelidir (Kazgan, 1999, s. 271-273). Kapitalizmin otomatik olarak dengeye ulaştığı fikri reddedilmiş ve krizleri incelemek için ilk teoriler geliştirilmiştir. İlk teori olarak kabul edilen Rodbertus'un teorisi, tüm zenginliğin kaynağının emek olduğu fikrini temel alan gelişmiş sömürü teorisine dayanmaktadır. Emek payının ulusal gelir artışının Tünc Yasası tarafından sınırlanması ve bu sistemin kendi yapısı gereği aşırı üretim ve krize neden olması vurgulanmaktadır (Clark, 1951, s. 63).

Marx, kapitalizmin teorik olarak tutarlı, sistemli ve detaylı eleştirisini yazan ilk kişiydi. Diğer sosyalist düşünürlerin aksine Marx, hayali bir alternatif toplum tasarlamaktan uzaklaştı ve kapitalizme karşı devrim fikrini savundu. Marx, oluşturduğu fikre "bilimsel sosyalizm" adını verdi. Bilimsel sosyalizme göre devlet, liberal yaklaşımın öne sürdüğü gibi rekabet eden çıkar grupları arasında tarafsız bir unsur veya hakem değil, tam aksine, bir araçtır. Devlet, egemen sınıfın ayrıcalıklı konumunu korumak için kullandığı bir araç olarak görülmelidir. Bu bağlamda devlet, sınıflar arası çatışmanın bir ürünüdür ve iddia edildiği gibi süper sınıf bir kavram değil, aksine bir sınıfın üstünlüğü üzerine kurulu bir kavramdır (Tanilli, 1981, s. 41-42).

Marx, sermayenin ve gelir dağılımının Ricardo'nun değer ve gelir dağılımı teorisini ciddi bir şekilde eleştirdi ve Ricardo'nun teorisine tarihsel kurumsal ekonomiyi uygulayarak ekonomik bir analize ulaştı. Marx ile Ricardo'nun gelir dağılımı teorileri karşılaştırıldığında, her ikisinin de temelde işçilerin ekonomik kalkınmadan yararlanmadığı ortak zemine dayandığı görülür. Ancak Ricardo, reel ücretlerin asgari geçim standardında sabit olduğuna inanırken, Marx kalıcı yoksulluktan bahseder.

Marx'a göre, gelirin yeni bir dağılımının gerçekleştirilmesi ve bu, mevcut ekonomik sistemde bir dönüşümle mümkündür (Aksu, 1993, s. 11). Bu değişim, kapitalist sistemdeki mülkiyet ilişkilerinin tamamen dönüştürülmesini gerektirir.

1.2. Gelir Dağılımında Kullanılan Temel Kavramlar

Gelir dağılımı kavramı temelde bölüşümün nasıl yapılacağı sorusuna cevap aramaktadır. Bu bölüşümün nasıl yapılacağına ilişkin en temel ayırım birincil ve ikincil gelir dağılımıdır.

Üretim sürecine katılan faktörler tarafından oluşturulan gelirin serbest piyasa ekonomisinde doğal bir şekilde dağılması birincil gelir dağılımını oluşturur. İkincil gelir dağılımı, devletin belirli bir zaman diliminde serbest piyasada ortaya çıkan gelire müdahale ederek şekillenen gelir dağılımını içerir. Bu yeniden dağılım süreci, piyasa süreçleriyle ve devlet müdahalesiyle, göreceli fiyat değişiklikleri veya mali ve parasal sistemdeki değişimlerle şekillenir. Bu bağlamda, özellikle devlet ve sosyal güvenlik kurumları, gelir dağılımındaki dengelerin oluşmasında önemli bir rol oynar (Yılmaz, 2013:40).

1.3. Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımında bölüşümün nasıl yapılacağı yanı sıra bireyler, toplumsal gruplar, bölgeler ve üretim faktörleri arasında paylaşımın nasıl yapıldığı da önemlidir. Bu nedenle iktisadi literatürde en çok karşılaşılan dağılım türleri; fonksiyonel, kişisel, bölgesel ve sektörel gelir dağılımıdır (Çelik vd, 2019, s. 766).

1.3.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Bir ekonomide gerçekleşen üretim sonrası elde edilen milli hasılanın üretim faktörleri (emek, sermaye, girişimci, toprak)

arasındaki paylaşımını ifade eden dağılım fonksiyonel gelir dağılımıdır. Üretime emeği ile katılanların aldıkları paylar ücret, sermaye sahipleri faiz, girişimcilerin aldıkları paylar kar ve toprak olarak adlandırılan doğal kaynaklar üzerinden alınan paylar ise kira gelirleridir. (Şahin, 2019, s. 70)

Fonksiyonel gelir dağılımını her ne kadar sosyal kesimlerin aldıkları paylar hakkında kabaca bilgi verse de ülkelerin gelişmişlik düzeyi hakkına bilgi verebilir. Gelişmiş ülkelerde ücretlilerin aldıkları paylar diğer faktörlerin aldıkları paya göre daha fazladır. Bunun nedeni gelişmiş ülkelerdeki işsizlik oranlarındaki düşük ücretli nüfusa ait kesimin aktif nüfusa oranla yüksek olması ve verimlilik artışının ücretlere daha kolay yansıtılabilir olması ile ilgilidir. Gelişmekte olan ülkelerde, tarım sektörünün milli gelir içindeki payının önemini sürdürdüğü bir ortamda, ücretlilerin geliri nispeten daha yüksektir (Yılmaz, 2013, s. 51).

1.3.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, bir ülkedeki üretim faaliyetleri sonucunda elde edilen milli hasılanın kişiler arasında nasıl paylaşıldığını ifade eden bir kavramdır. Kişilerin kar, ücret, faiz ya da kira geliri şeklinde elde edilip edilmediğinin hiç bir önemi olmaksızın bireylerin toplamda elde ettikleri gelir önemlidir. Bu dağılım bireyler arasındaki gelir eşitsizliğinin belirlenmesinde en önemli ölçütür (Şahin, 2019, s. 68).

Kişisel gelir dağılımı ölçütleri kullanılarak gelirin, bölgelere, sektörlerle mesleklere, cinsiyet ve yaş gibi etkenler üzerinden de ne şekilde dağıldığı tespit edilebilmekte ve gelir dağılımı eşitsizliği konusu detaylı olarak incelenebilmektedir.

1.3.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkede farklı coğrafi bölgelerde yaşayan nüfusun milli hasıladan aldığı payları gösteren dağılım şekli bölgesel

gelir dağılımıdır. Gelişmiş bölgeler ile gelişmemiş bölgeler arasındaki gelir farklılıklarının gösteren dağılım şeklidir. Bu terim, sadece bölgeler arasındaki gelişmişlik veya az gelişmişlik düzeyini belirlemekle kalmayıp aynı zamanda bu ölçünün kullanımı, milli gelirin hiçbir ülkede ve bu ülkedeki bölgelerde adil bir şekilde dağılmadığını göstermektedir (Türk, 1983, s. 278).

1.3.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Ekonomideki üretim sektörlerinin, yani tarım, sanayi, hizmet ve diğer sektörlerin milli gelirden aldıkları payları gösteren bir dağılım olan sektörel gelir dağılımı, ekonominin temel bileşenlerini analiz etmek için kullanılır. Bu dağılım hangi sektörün ülke ekonomisinde ne kadar ağırlığı olduğu göstererek özellikle gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme yolunda nasıl ilerlediğini gösteren bir ölçüttür (Şahin, 2019, s. 71).

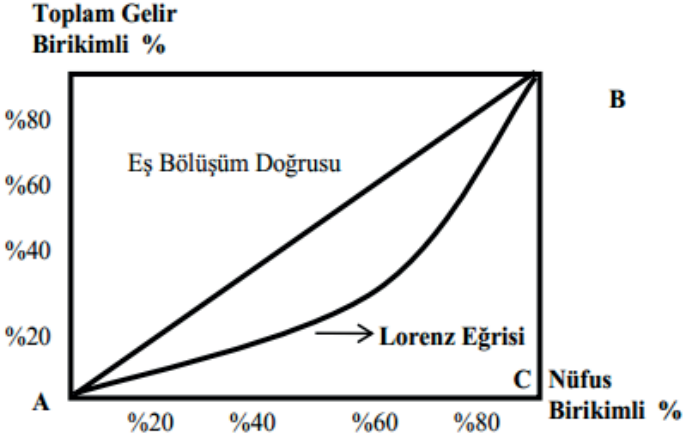
1.4. Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri

Gelirin kişiler, üretim faktörleri, sektörler veya bölgeler arasında dağılımını analitik olarak değerlendirebilmek adına gelir dağılımı ölçütleri geliştirilmiştir. Gelir dağılımının nesnel ölçülebilmesi amacıyla bir çok farklı ölçütler mevcuttur. Gelir dağılımı ölçütlerinin her biri farklı alanlardaki dağılımları ölçmeye çalışmakla birlikte belirli ortak noktaları da bulunmaktadır. En temelinde tüm gelir dağılımı ölçütlerinin amacı var olan eşitsizliği ya da adaletsizliği ortaya çıkarmaktır.

Bu ölçütler arasında bu çalışmada incelenecek ölçütler; lorenz eğrisi, gini katsayısı, yüzde paylar analizi, pareto katsayısı, kuznets katsayısıdır.

1.4.1. Lorenz Eğrisi

Gelir dağılımı ölçütü olarak bilinen Lorenz eğrisi Amerikalı iktisatçı Max Lorenz tarafından 1905 yılında geliştirilmiştir. Lorenz eğrisi kişiler arası gelir dağılımını göstermede özellikle Türkiye'nin de kullandığı en önemli ölçütlerden biridir.

Şekil 1: Lorenz Eğrisi

Kaynak: Süleyman ÇELİK - Soner KÜNÇ - Safa ACAR, 2019

Şekil 1'de görüldüğü üzere Eş bölüşüm doğrusu üzerindeki her noktada gelir dağılımında eşitsizlik sıfırdır. Eş bölüşüm doğrusu ekonomideki gelir dağılımının olması istenen optimal doğrudur. Lorenz eğrisi ise ülke ekonomisindeki kişiler arası gelir dağılımına göre şekillenerek gelir dağılımı eşitsizliği arttıkça çukurlaşarak eş bölüşüm doğrusundan uzaklaşır. Lorenz eğrisine bakarak gelir dağılımındaki eşitsizlikte optimal seviyeden ne kadar uzakta ya da yaklaşmakta bulunduğu tespit edilebilir. Belirli bir yılı temsil eden Lorenz eğrisi, eğer bir önceki yılın eğrisi

daha fazla kavisli ve tam eşitlik doğrusundan uzaklaşıyorsa, bu durum gelir dağılımındaki eşitsizliğin bir önceki yıla göre arttığını gösterir (Ulu, 2017, s. 34).

1.4.2. Gini Katsayısı

Gelir dağılımını ölçmenin diğer bir yoluda Corrado Gini tarafından geliştirilen Gini katsayısıdır. Lorenz eğrisi grafiğinden yararlanılarak geliştirilen Gini katsayısı gelir dağılımının kantitatif olarak ölçülmesine olanak sağlar. Eş bölüşüm doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan bölgenin Eş bölüşüm doğrusunun sağ tarafındaki bölgenin tamamına oranı ile bulunur. Bu durumda Gini katsayısı 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında adalet bozulacaktır. Tam tersi 0'a yaklaştıkça ise gelir dağılımında adaletin arttığını söyleyebiliriz.

Gini katsayısı, gelir aktarımlarına karşı hassastır. Ancak düşük gelir grupları ile yüksek gelir grupları arasındaki gelir transferlerini yansıtmada yanıltıcı olabilir. Bu nedenle, düşük gelir gruplarında yığılmanın yoğun olduğu “gelişmekte olan ülkeler” ile orta kesimlerde daha yoğun olan “gelişmiş ülkeler” arasında Gini katsayılarını karşılaştırırken elde edilen sonuçlar dikkatle değerlendirilmelidir (Bozbağ, 1018, s. 5).

1.4.3. Yüzde Paylar Analizi

Yüzde paylar analizi olarak bilinen bir yöntem daha vardır ki kişilerarası gelir dağılımı ölçüm yöntemleri arasında yerini almıştır. Yüzde paylar analizi ile ülke ekonomisinde elde edilen toplam milli gelirden bireylerin veya hane halklarının aldıkları paylar yüzdelik olarak karşılaştırılabilir. Bir ülkenin toplam gelirinden en yüksek paya sahip olan belirli bir yüzdede yer alan grup ile en düşük paya sahip olan grup arasındaki karşılaştırma, yüzdelik dilimlere göre grupların ülkenin toplam gelirinden aldıkları payları değerlendirme fırsatı sunar. Bu yöntem, gelir eşitsizliği açısından bir değerlendirme yapmak için kullanılır.

Yüzde paylar analiz yönteminde, haneler aldıkları gelire göre %5'lik 20 gruba, %10'luk 10 gruba ve %20'lik 5 gruba ayrılır. Bu şekilde oluşturulan grupların ülkenin gelirinden aldığı paylar karşılaştırılır.

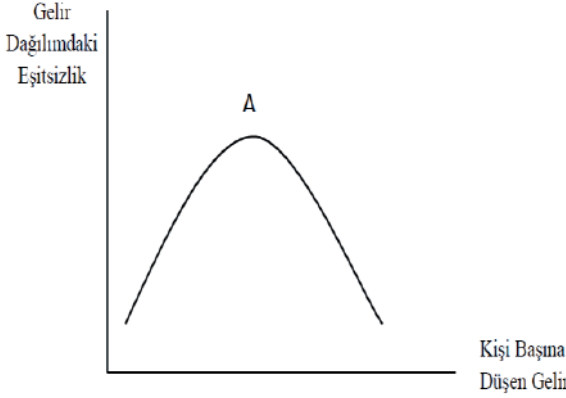
Ülkeler arasındaki kıyaslamalarda, hanehalklarının gelir durumlarına göre %20'lik beş dilime ayırma yöntemi kullanılarak her dilim sınıfının ulusal gelirdeki payları karşılaştırılabilir (DPT, 2001, s. 7).

1.4.4. Pareto Katsayısı

Pareto katsayısı Wilfredo Pareto tarafından geliştirilmiş olup, bir ülkedeki servetin veya gelirin büyük bir kısmının incelenen yüksek gelir grubu içerisindeki küçük bir bireyler grubu tarafından sahip olunduğunu öne sürmektedir. Bu öneri bazen daha az bilimsel bir şekilde “Pareto prensibi” veya “80-20 ilkesi” olarak da ifade edilmekte ve bir ülkenin nüfusunun %20'sinin, toplam servetin veya gelirin %80'ine sahip olduğu şeklinde özetlenebilmektedir.

1.4.5. Kuznets Katsayısı

1955 yılında Simons Kuznets tarafından geliştirilen hipoteze göre, gelir düzeyi arttıkça gelir dağılımındaki eşitsizliğin ilk başlarda artacağı daha sonra gelir artışı ile üretim artışı artacağından ilerleyen aşamalarda gelir dağılımındaki eşitsizliğin düzeleceği belirtilmiştir. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin artan oranda ilerlemesi ve belli bir zamandan sonra eşitsizliğin azalan orana geçmesi nedeni ile Kuznets tarafından Kuznets eğrisinin oluşumunu sağlamıştır. Bu eğri aynı ters U şeklinde olup Ters U hipotezi olarak da ifade edilmektedir.

Şekil 2: Kuznets Eğrisi

Kaynak: Çağlar Nur Çınar, 2021

Kuznets, bu ilişkiyi tarımdan tarım dışı sektörlere yönelik istihdam akışıyla açıklamaktadır. Tarım dışı sektörlerdeki verimlilik genellikle tarım sektöründen daha yüksektir. Bu nedenle, gerçekleşen göçle birlikte başlangıçta üretim artışı meydana gelecek ve gelir dağılımı ilk aşamada bozulacaktır. Ancak, elde edilen bu üretim artışının ilerleyen aşamalarda, gelir dağılımının düzelmesini beraberinde getireceği öngörülmektedir (Kubar, 2011, s. 233).

1.5. Gelir Dağılımında Adaletsizliği Etkileyen Faktörler

En yüksek refah seviyesindeki ekonomiler bile Lorenz eğrisinde gösterilen eş bölüşüm doğrusunun üzerinde değildir. Gelir dağılımını etkileyen birçok faktör mevcuttur. Bu unsular, ülkelerin ekonomik yapılarına göre değişkenlik gösterir. Servet, ekonomik büyüme, enflasyon, işsizlik,

faiz, uygulanan maliye ve para politikaları gibi ekonomik faktörlerin yanında küreselleşme, göç, eğitim, sosyokültürel faktörler ve nüfus yapısı gibi ekonomik olmayan faktörler de mevcuttur.

Küreselleşme, dünya genelinde ekonomik entegrasyonu artırmış, mal ve hizmet ticaretini kolaylaştırmış, sermaye hareketlerini hızlandırmış ve teknolojik ilerlemeyi teşvik etmiştir. Ancak, bu süreç beraberinde bir dizi ekonomik, sosyal ve politik etkiyi de getirmiştir. Gelir dağılımı üzerindeki etkileri de karmaşık ve çeşitlidir. Küreselleşmenin gelir dağılımına olumlu katkıları olduğu gibi olumsuz katkıları da bulunmaktadır. Büyüme ve kalkınmada oldukça olumlu katkılarının olmasının yanı sıra ülkeler arasındaki ekonomik faaliyetlerin küreselleşme ile birlikte birbirleri ile daha fazla etkileşim halinde olduğundan herhangi bir ekonomideki kriz diğer ekonomileri de olumsuz etkileyebilmektedir.

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, Kuznets'in hipotezine dayanarak açıklanmaktadır. Bu hipoteze göre, gelir düzeyi düşük olan ülkelerde, diğer ülkelere kıyasla gelir dağılımının daha iyi olduğu, ancak kişi başına düşen gelirin ve ekonomik büyümenin artmasıyla birlikte gelir dağılımının bozulacağı öne sürülmektedir. Ekonomik büyüme devam ettiğinde, üretim ve istihdamdaki artışın gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma eğiliminde olduğu düşünülmektedir (Çınar, 2021, s. 26).

Gelir dağılımında adaletin sağlanması konusundan en önemli konulardan birisi de işsizliktir. Daha iyi istihdam koşullarının sağlanması oldukça önem arz etmektedir. İstihdam oranı arttıkça ekonomide milli gelirden pay alamayan işsiz sayısı azalarak gelir dağılımı eşitsizliği azalacaktır (Çınar, 2021, s. 27).

Gelir dağılımı eşitsizliklerinin en önemli nedenlerinden birisi de bireylerin sahip olduğu servet dağılımıdır. Servet

bireyin herhangi bir edim sonucu olmayıp yalnızca kalıtımsal özelliklere bağlı olarak elde ettiği edimdir. Bireylerin servet dağılımındaki artış ciddi gelir dağılımı adaletsizliğine yol açmaktadır. Bu adaletsizliği önlemek adına devletin servet üzerinden alınan dolaysız vergilerle servet dağılımı eşitsizliğini telafi etmesi oldukça önemlidir.

Özellikle sabit ücretliler açısından değerlendirilecek olursak enflasyon da gelir dağılımını etkileyen ekonomik unsurlar arasındadır. Reel ücretin aşınmasına neden olacağından gelir dağılımındaki dengesizliği artıracaktır. Enflasyona karşı uyum sağlamakta zorluk çeken kesimlerde ciddi gelir kayıpları yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Bunun yanında iktisadi krizler nedeniyle ulusal para değerinde değer azalışları yaratacak, gelişmekte olan veya gelişmemiş ekonomik birimlerde yıkıcı etkileri olacaktır. Reel ücret aşınmaları, işsizlik artışı gibi sonuçlar oluşturarak gelir dağılımı eşitsizliğini artıracaktır.

Gelir dağılımı üzerinde ekonomik faktörler dışında sosyo-demografik faktörler de etkili olmaktadır. Bunlardan bir tanesi eğitimidir. Bireyler arasındaki eğitim farklılıkları emeğin nitelik olarak farklılık göstermesine neden olmakta emeğin niteliği değiştikçe gelir dağılımı farklılıkları da artmaktadır. Devlet, bu sebep doğrultusunda bireylere eğitim imkânları sunarak gelir dağılımındaki adaletsizlikleri, emeğin nitelik farklılıklarından kaynaklanan nedenleri ortadan kaldırmaya çalışır (Türk, 1992, s. 303).

Gelir dağılımının üzerinde etkili olan bir diğer demografik gösterge sosyokültürel faktörlerdir. Dayanışma kültürünün var olduğu toplumlarda gelir dağılımının iyileşmesi ve yoksulluğun önlenmesi konularında toplum yardımlaşma kuruluşları yolu ile gelir dağılımını iyileştirici faaliyetlerde bulunmaktadır. Günümüz sosyal devlet anlayışında bu görevi özellikle sosyal güvenlik kurumları yürütmektedir.

Toplumun refah düzeyindeki seviyeyi belirleyen önemli unsurlardan bir tanesi de demografik özelliklerdir. Nüfus artış hızının olduğundan yüksek olması istihdam sorunu yaratacağı gibi aynı zamanda eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinde sıkışıklık maliyeti yaratacaktır. Bu durum düşük gelir grubunda olan kesimin bu hizmetlerden eksik ya da hiç yararlanamamasına neden olabilecektir.

Gelir dağılımında özellikle devletin uyguladığı müdahaleci politikalar da oldukça önem arz etmektedir. Devletin ekonomik faaliyetleri düzenlemede kullandığı en temel iki araç; maliye ve para politikalarıdır. Maliye politikası aracı olarak kamu harcamaları ve vergiler üzerinde yaptığı düzenlemelerle gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde etkili olabilmektedir.

Kamu harcamalarını, ekonomik etkilerini belirlemede iki ana başlık altında sınıflandırabiliriz: reel ve transfer harcamaları. Reel harcamalar, cari harcamalar ve yatırım harcamalarını içerir. Gelir dağılımını düzeltmek için devletin reel harcamalar yoluyla uyguladığı politikada, sunulan ürün ve hizmetlerin türü ile bu hizmetlerden kimlerin yararlandığı kritiktir. Harcamalar genellikle kamusal ürün ve hizmetlere yönlendirildiğinde gelir dağılımında bir değişiklik görülmez; fakat harcamalar yarı kamusal ürün ve hizmetlere odaklanıyorsa, bu hizmetlerden düşük gelir gruplarının faydalanması gelir dağılımında düzeltici etkilere yol açabilir.

Transfer harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisini değerlendirirken, yapılan transfer harcamasının türü kritik bir faktör haline gelir. Özellikle borç faizlerini içeren transfer harcamalarının gelir dağılımındaki adaleti iyileştirici bir etkisi olmayabilir. Ancak sosyal amaçlı transfer harcamalarının gelir dağılımı adaletini artırma potansiyeli bulunmaktadır. Sosyal amaçlı transfer harcamaları, emeklilere, işsizlere, hastalara ve

yoksullara yönelik yapılan parasal ve aynı harcamaları içerir. Bu tür transfer harcamalarından yararlanan düşük gelirli grupların, toplumdaki en düşük gelir grubu ile en yüksek gelir grubu arasındaki uçurumu daraltmada olumlu etkileri olabilir. Bu nedenle, devletin hangi hizmetleri sunduğu ve hangi kesimin bu hizmetlerden fayda sağladığı, gelir dağılımı açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Vergilerin düzenlenmesindeki temel amaç, gelir eşitsizliğinin derecesini azaltmaksa, yüksek gelir gruplarından daha yüksek oranlarda vergi alınması uygun bir vergi politikası olarak öne çıkar. Vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi, dolaylı ve dolaysız vergiler bakımından farklılık göstermektedir.

Gelir dağılımında eşitliğin sağlanmasında, dolaysız vergilerin dolaylı vergilere göre daha etkili olduğu ileri sürülmektedir. Dolaysız vergiler konusunda, vergiye tabi kişi veya grupların doğrudan vergilendirilmesi, onların subjektif özelliklere sahip olmalarına ve kişilerin ödeme gücüne göre vergi alınmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca kişisel gelir vergisinin artan oranlı, subjektif bir yapıya sahip olması ve ödeme gücünün belirlenmesinde, en az geçim indirimi ve ayırma kuramı gibi ölçütlerin kullanılması verginin gelir dengeleme üzerindeki etkisini artırabilecektir.

Devletin kullandığı bir diğer araç ise para politikasıdır. Ekonominin içinde bulunduğu enflasyonist ya da resesyonist duruma göre, devlet sıkı para politikası ve genişletici para politikası ile para arzına müdahaleci etkide bulunabilir. Resesyonist durumda olan bir ekonomide merkez bankası genişletici para politikası uygulayarak para arzını artırır ve faizleri düşürerek durgunluğu giderici politika izlerler. Enflasyonist piyasa koşullarında ise merkez bankası para arzını düşürerek faizi artırıcı etkide bulunur. Böylelikle ekonomideki nominal şişkinliği azaltmaya çalışır.

Maliye Politikası Kavramı, Araçları Ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Maliye politikası devletin ekonomiye müdahalesinde kullandığı en önemli araçlardan biridir. Modern anlamda maliye politikası 1929 Dünya Buhranı sonrası Keynesyen düşüncesi ile yalnızca mali araç olarak kullanılmasının yanı sıra iktisadi, sosyal ve siyasal amaçlarla da devletlerin kullandığı bir araç olmuştur. İktisadi anlamda maliye politikalarının rolünü daha iyi anlamak için bu bölümde maliye politikası, konusu, kapsamı, kullanılan araçlar ve gelir dağılımı ile olan ilişkisi incelenecektir.

2.1. Maliye Politikasının Konusu ve Kapsamı

Maliye politikası kavramı, ilk olarak 19. yüzyılın başlarında Edwin R. A. Seligman tarafından ortaya atılmıştır. Seligman, Aldoph Wagner'ın hükümetlerin bütçe aracılığıyla gelir dağılımındaki düzenlemeleri yapması gerektiği görüşünü eleştirmek için bu terimi kullanmıştır (Tanzi, 2006).

1929 Büyük Buhran'ın ardından J. M. Keynes'in öncülük ettiği maliye politikası, 1936'da yayımlanan "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" adlı kitap ile gelir yönlü olmanın ötesinde harcamayı da içeren bir perspektife evrilmiştir. Ekonomideki buhranın etkisiyle ortaya çıkan işsizlik ve eksik istihdam sorunlarına çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu bağlamda maliye politikasının amacı şekillenmiştir.

Maliye politikası, iktisadi hedeflere ulaşmak amacıyla vergiler, kamu harcamaları, borçlanma ve devlet bütçesi gibi mali araçların miktar ve bileşimlerinde yapılan nitel ve nicel ayarlamaları ifade etmektedir (Batirel, 1984, s. 1).

Devlet, ekonomik dengeyi sağlamak, milli geliri yönlendirmek, kamu gelir ve harcamalarını denetlemek, ekonomik büyümeyi ve istihdamı düzenlemek amacıyla maliye politikasını kullanmaktadır. Piyasanın kendi başına doğal bir dengeye ulaşamayacağı düşüncesi, maliye politikasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Piyasaların etkin bir şekilde işlememesi durumunda ürünlerin aşırı üretilmesi, yetersiz üretilmesi veya hiç üretilmemesi gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Bu duruma piyasa başarısızlığı denir ve bu başarısızlığın temelinde üretilen ürünün özellikleri, asimetric bilgi veya dışsallıklar gibi faktörler bulunabilir. Devlet, piyasa başarısızlıklarını önlemek için maliye politikasının araçları olan bütçe, kamu gelirleri, kamu harcamaları veya kamu borçlanması gibi unsurları kullanarak ekonomiye müdahale etmektedir (Tüsün, 2021, s. 27).

Maliye politikası 1929 Büyük Buhran ile beraber ortaya çıktığından ilk başlarda temel amacı üretim ve istihdamı arttırmaktı. Zamanla amaçları arasına ekonomik istikrarın sağlanması, ekonomik büyüme, kalkınma ve gelir dağılımında adaletin sağlanması kavramları girmiştir.

Birincil dağılımdan ikincil dağılımına gidilebilmesi devletin mali araçlarını kullanması yolu ile olur yorumunda bulunabiliriz. Ekonomi literatüründe ikincil dağılımının birincil dağılıma göre daha adil olduğu kabul edilmektedir (Gül, 2016, s. 21).

2.2. Maliye Politikası ve Gelir Dağılımı

Sosyal ve iktisadi amaç niteliğinde olan maliye politikaları, gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında kullanılan en etkin politikalardan biridir (Yılmaz, 2015, s. 357). Sosyal refah devleti anlayışına göre, gelir dağılımında adaletin sağlanması devletin en önemli görevleri arasında sayılmaktadır. Devletin gelir dağılımında adaleti sağlama görevini yerine getirebilmesi için kullandığı araçları; mali, parasal ve hukuki araçlar olarak sayabiliriz. Maliye politikası araçları kamu harcamaları, vergiler, borçlanma ve devlet bütçesinden oluşmaktadır. Vergiler genel olarak gelirlerden karşılandığı için, bireylerin gelirleri üzerinde en etkili ve etkin maliye politikası aracıdır.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılmasında vergilendirme prensipleri içinde en önemlisi, vergilerin genellikle gelir seviyesi yüksek gruplardan alınmasıdır, bu da düşük gelir gruplarına oranla geliri yüksek olanlara daha fazla yük getirir. Vergi gelirleri kullanılarak adaletin sağlanması için servet vergileri gibi dolaysız vergilerin ve artan oranlı vergi uygulaması gibi vergi gelirleri içerisinde bireylerin ödeme gücünü dikkate alan politikalar uygulanarak geliri yüksek olan grupların harcanabilir geliri azaltılır. Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ve gelirin yeniden dağıtılması için artan oranlı vergi tarifeleri gerekebilir. Serveti ve geliri yüksek olan kesimlere yönelik artan oranlı vergiler, gelirin yeniden dağıtılması için gerekli fonları sağlayarak gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlikleri azaltmaya yardımcı olabilir (Tuncer, 1970, s. 45).

Kamu harcamaları ise kişilerden vergi, harç ve resim gibi vergi benzeri kamu gelirleri ile aldığı gelirlerin, düşük gelir gruplarına faktör ödemeleri ve transferler aracılığıyla bireylerin gelirlerine doğrudan eklenerek diğer bir maliye politikası aracı olarak kullanılır. Devlet, kamu harcamaları yoluyla elde ettiği gelirin bir kısmını halka geri ödeyerek üretim faktörleri üzerindeki gelir dağılımını düzenler. Kamu harcamaları aracılığıyla düşük gelir grubundaki bireylere sağlanan ücretsiz hizmetler ve doğrudan harcamalar, gelirin dağılımında iyileştirme sağlar (Tuncer, 1970, s. 61).

Transfer harcamaları, ailelere yönelik özel yardımlar, dul ve yetim aylıkları, emekli aylıkları, işsizlik sigortaları, öğrenci bursları, parasız yatılı okuma imkanları gibi çeşitli sosyal yardımları içerir. Bu harcamalar, gelir dağılımını düzenleme ve sosyal refahı artırma amacı taşıyan önemli bir maliye politikası aracını oluşturur (Erdem vd, 2009, s. 58).

Borçlanma ise kamu gelirleri arasında yer alır ve bir karşılığı olan, zora dayalı olarak alınmayan bir kamu geliri türüdür. Devlete yapılan borç ödemeleri, genellikle borç verenlerin yüksek gelirli olması nedeniyle gelir dağılımındaki adaletsizliği artırabilir. Ancak, devlete borç verenlerin aynı zamanda vergi verenler olması durumunda gelir dağılımında adaletsizlik oluşmamaktadır. Bu nedenle, devlete borç verenler ile vergi verenlerin aynı kişiler olmaması durumunda gelir dağılımında bozulma yaşanması kaçınılmazdır (Eker vd, 1994, s. 255).

2.3. Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanmasında Uygulanan Maliye Politikası Araçları

Gelir dağılımında adaletin sağlanmasında devlet, maliye politikası uygulayarak, kamu harcamaları, vergiler, borçlanma ve devlet bütçesini kullanarak gelir dağılımında yaşanan dengesizliği tekrar düzenleyebilmektedir.

2.3.1. Vergiler

Vergiler devletin kamu harcamalarını finanse etmek amacıyla kişi ve kurumlardan kanuna dayanarak cebren ve karşılıksız olarak aldıkları ekonomik değerlerdir. Vergilerin karşılıksız olması vergi veren tarafların birebir karşılık isteyememesi durumu olup aynı zamanda devletin de kişilerin verdikleri vergilerin oranına bakmaksızın eşit hizmet sunmasıdır. Kişiler aldıkları hizmet miktarına göre vergi verme veya verdiği vergi oranında hizmet görme talebinde bulunamazlar. (Erginay, 1998, s. 18).

Gelişmekte olan ülkeler, kamu giderlerini finanse etmek için borçlanma yoluna gitmek yerine, etkin ve adil bir vergi sistemi oluşturarak gerekli geliri vergilerden elde etmelidir.

Vergi politikalarının gelişmekte olan ülkeler için ekonomik istikrar (fiyat istikrarı ve tam istihdam), adil gelir dağılımı, ekonomik büyüme ve kalkınmanın finansmanı gibi amaç ve araçları sağlaması açısından son derece önemli olduğu belirtilmektedir.

Vergilerin temel amacı kamu harcamalarının finansmanını sağlamaktır. Fakat tek amaç kamu harcamalarını finanse etmek değil aynı zamanda devletin çeşitli makroekonomik amaçlara ulaşmak için kullandığı araçlar olarak da bilinmektedir. Devlet vergileri kullanılmasını istemediği mal ve hizmetlerde arttırıp, kullanılmasında yarar gördüğü erdemli mal ve hizmetler veya temel ihtiyaç ürünlerini azaltabilmektedir. Aynı zamanda enflasyonist dönemlerde talep fazlalığını düşürmek amacıyla vergiler arttırılabilir, deflasyonist dönemde ise tam tersine talebi yükseltmek için vergilerde azaltma yoluna gidilebilir (Pınar, 2012, s. 37). Maliye politikasının vergiler açısından etkinliğini arttırmak, vergi tabanını genişletmek ve vergilendirme süresini kısaltmak ile mümkündür (Tokathoğlu ve Selen, 2017, s. 37).

Özellikle vergi politikaları gelir dağılımı eşitsizlikleri giderilmesinde önemli maliye politikası araçlarında biridir. Artan oranlı vergi tarifesi, yüksek gelirlilerden daha fazla vergi alınmasını öngörürken, düşük gelirlilerden daha az vergi talep etmektedir. Bu tür vergi sistemleri, kişiler arasında daha adil bir gelir dağılımına olanak tanır.

Belirli bir asgari düzeyin altına düşen gelir seviyesine sahip ailelerin vergiden muaf tutulması, hatta negatif gelir vergisi mantığıyla bu kesimlere transfer harcamaları yoluyla gelir aktarımının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Gelir dağılımı adaletini sağlamak için veraset ve intikal vergileri, en az geçim indirimi, ayırma ilkesi gibi vergi uygulamaları da kullanılmaktadır. Ayrıca, talep yetersizlikleri nedeniyle bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarının yüksekliğinden veya arz fazlalığı nedeniyle fiyatlarının düşüklüğünden dolayı rekabet koşullarını düzeltmek ve fiyat ve ücretlerdeki farklılıkları azaltmak amacıyla asgari ücret belirlenmekte, bazı tarımsal ürünlere destekleme fiyatları uygulanmaktadır.

Toplumun tamamının eğitim ve sağlık imkanlarından yararlanabilmesi için çaba harcanmaktadır. Gelir dağılımını adil hale getirmek için zaman zaman toprak ve tarım reformları yapılmaktadır. Faiz oranları belirli dönemlerde devlet tarafından düzenlenmekte, kira fiyatları dondurulmakta ve maksimum kâr oranları saptanmaktadır. Ayrıca, piyasa denetimini ve ticari ilişkileri düzenleyen kuralların getirilmesi de gelir dağılımının adil bir şekilde gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır (Tüsün, 2021, s. 30).

Vergi politikalarının temelde Klasik ekonomi görüşüyle örtüşmediğini, bunun yerine daha çok müdahaleci devlet anlayışını benimseyen Keynesyen perspektif ve fonksiyonel maliye yaklaşımının bir sonucu olduğuna dikkat çekilmelidir. Keynesyen teoriye göre, bir ekonomide tam istihdamın sağlanabilmesi için gerekli olan tüketim seviyesine

ulaşmanın yolu, devletin vergi politikası aracılığıyla ve faiz oranlarının belirlenmesi yoluyla müdahale etme gerekliliğine dayanmaktadır (Aras, 2011, s. 16).

2.3.2. Kamu Harcamaları

Devletin kamu ekonomisinin amaçlarını gerçekleştirmede kullandığı maliye politikası araçlardan biri de “kamu harcamaları” politikasıdır. Kamu harcamalarının temel amacı, kamu hizmetlerinin sürekli, düzenli ve mükemmel bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaktır. Temel amacının yanı sıra, devletin ekonomiye müdahalesini gerektiren yaklaşımlardan hareketle, kamu harcamalarını toplumsal ihtiyaçları karşılamak veya belirli yöntemlere uyarak ekonomik ve sosyal hayata müdahalede bulunmak amacıyla yaptığı parasal harcamalar olarak tanımlayabiliriz. Kamu harcamalarının genel ekonomik seyir üzerinde önemli etkileri olduğu genel bir kabuldür. Farklı açılardan sınıflandırılabilen kamu harcamalarının özellikle yatırım, gelir dağılımı ve istihdam gibi alanlarda belirgin etkileri olduğu ifade edilebilir.

Kamu harcamalarını ekonomik anlamda sınıflandıracak olursak ortaya çıkan etkileri ve taşıdıkları özellikler farklılık göstermektedir. Devletin, ekonomide üretim faktörü satın alarak meydana getirdiği harcamalar reel harcamalar olarak adlandırılmaktadır. Devletin yaptığı bu tür harcamalar GSMH’yi doğrudan etkileyen harcamalardır. Yatırım harcamaları ise mevcut üretim kapasitesini arttırmaya yönelik yapılan harcamalar ifade etmektedir. Ekonomik kalkınma ve ekonomik büyümede yapı taşı olarak kabul edilen yatırım harcamaları özellikle işsizlik ile mücadelede önemli paya sahiptir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki yatırım harcamalarının ekonomide oluşturacağı değişiklikler uzun dönemde kendini göstermektedir (Öztürk, 2015, s. 146).

Transfer harcamaları, devletin üretim faktörleri satın almaksızın gerçekleştirdiği kamusal harcamaları ifade eder. Bu harcamalarda devlet, üretim faktörlerine yönelik bir talepte bulunmaz. Bununla birlikte, transfer harcamaları, makroekonomik değişkenler ve gelir dağılımı politikaları üzerinde etkili olabilir. Devlet, transfer harcamalarını gerçekleştirerek piyasa ekonomisi içinde üretim faktörlerinin dağılımını değiştirebilir. Transfer harcamaları, mali, sosyal ve iktisadi transferler olmak üzere üç ana gruba ayrılır.

Sosyal transferler, toplum refahını artırmaya ve aynı zamanda sosyal devlet anlayışı çerçevesinde gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik devletin belirli kişi ve gruplara yaptığı karşılıksız harcamalardır. Öğrencilere verilen burslar, dul, yetim ve emekli aylıkları, işsizlik sigortası gibi örnekler sosyal transfer harcamalarına örnektir. İktisadi transferler, kamu borçlarının ödenmesi için yapılan, borç sözleşmesinden doğan faiz yükümlülüğünü içeren harcamalardır. Devlet, faiz ödemeleri yaparak gelir dağılımını etkiler. Mali transferler ise vergi muafiyetleri, istisnaları ve mali yardımları içeren teşvik ve sübvansiyon ödemelerini ifade eder. Sübvansiyonlar, özellikle yatırımlara yönlendirildiğinde üretim ve yatırımları artırabilir, bu nedenle ekonomik büyüme için mali transferler büyük öneme sahiptir (Yılmaz, 2018, s. 72).

2.3.3. Borçlanma

Devletin gelir elde etmek için kullandığı gelir kalemlerinden birisi de borçlanmadır. Genellikle devletin borçlanma yoluna gitmesi gelir kaynaklarının yeterli olmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde elde ettiği toplam gelir ile yapması kamu harcamalarını finanse edebilir.

Devlet diğer maliye politikası araçlarında olduğu gibi borçlanma aracını da yalnızca kamu geliri elde etmek için

kullanmaz. Ekonomik istikrarın sağlanması, ülkeler arası ekonomik ve mali ilişkilerin gelişme göstermesi ve aynı zamanda sosyal devlet olma ilkesi gereği gelir dağılımı adaleti sağlamada borçlanma önemli bir araç konumundadır.

Devlet, borçlanma yoluna gittiğinde, borcun gelecek nesiller üzerinde oluşturabileceği yükü önlemeli ve borçlanma gelirlerini ekonomik büyüme için kritik olan alanlarda kullanarak ülkenin gelişimini ve çıkarlarını koruma amacını gütmelidir (Tüsün, 2021, s. 36).

Borçlanma günümüzde olağanüstü gelir elde etme aracı olmaktan çıkarak devletin normal bir gelir elde etme aracı olarak kabul edilmektedir. Ancak, borçlanma yoluyla elde edile gelirin, faiziyle birlikte geri ödenmesi, ekstra maliyetlere yol açabilir. Devlet, borçlanma yoluna finans açıklarını kapatmak amacıyla gidiyorsa buna mali borçlanma; ekonomik büyümeyi teşvik etmek, kalkınma sağlamak ve adil bir gelir dağılımı oluşturmak amacıyla başvuruyorsa buna ise ekonomik borçlanma denir (Edizdoğan vd, 2010, s. 498).

Devlet, borçlanma politikasını uygularken iki farklı stratejiyi benimseyebilir. Yerel bireylerden, bankalardan ve kamu kuruluşlarından elde edilen borçlara iç borçlanma denirken, dış piyasalardan sağlanan borçlara ise dış borçlanma adı verilir (Pehlivan, 2012: 176-179). Devlet, talep fazlalığı yaşandığı enflasyonist süreçlerde iç borçlanma aracılığıyla halkın elindeki likiditeyi çekerek talebi azaltmayı amaçlar. Diğer yandan, talep yetersizliği yaşandığı deflasyonist süreçlerde ise önceden alınan borçları faizleriyle birlikte geri ödeyerek veya dış borçlanma yoluyla talebi canlandırmayı hedefler (Bilici ve Bilici, 2015, s. 210).

Borçlanma politikalarının süreç boyunca geleceğe yönelik etkiler oluşturması, devletin borçlanma politikalarını başarıyla yönetebilmesini zorunlu kılar. Bu nedenle,

borçlanma politikalarının etkili bir şekilde yönetilebilmesi için ayrı bir borç idaresi politikalarıyla birlikte uygulanması gereklidir (Aras, 2011, s. 18).

2.3.4. Devlet Bütçesi

Devlet bütçesi, en basit tanımı ile gelir ve giderlere dayalı bir denge planıdır. Kamu gelir ve giderleri yasama organı tarafından onaylanarak hükûmet tarafından yürütülüp uygulanır. Bu nedenle devlet bütçesi aynı zamanda bir kanundur. Bütçenin oluşturulmasında sosyal ve ekonomik faktörler göz önünde bulundurulur. Devletin bütçe dengesini sağlamaya yönelik belirlediği hedeflere ulaşmada maliye politikaları önemli bir araç olarak işlev görür. Bütçe harcamalarının ve gelirlerinin miktarı ve bileşimi, harcamalar ile gelirler arasındaki ilişki, yani bütçenin açık, fazla vermesi veya denk olması devletin elindeki önemli araçlardır. Diğer maliye politikası araçlarıyla birlikte, bütçe politikalarının da esas hedefi, kamu ekonomisi amaçlarını başarıyla gerçekleştirmeye yönelik çabaları içermektedir.

Devletin gelirlerinin harcamalarını aşması durumuna bütçe fazlası, gelirlerin harcamalardan az olması durumuna ise bütçe açığı denir. Bütçe açığı durumunda piyasadan satın alma gücünün düşürülmesi amaçlanırken, bütçe fazlası durumunda ekonomiye satın alma gücü eklemek hedeflenir. Enflasyonu önlemek ve toplam talebi azaltmak için bütçe açığı düşürülerek bütçe fazlası verilmeye yönelik politikalar uygulanırken; durgunluk dönemimde olan bir ekonomide toplam talepte artışı hedeflenerek, üretim ve istihdamı arttırmak için bütçe açığının arttırılması yönünde politikalar uygulanır. En nihayetinde ise hedeflenen ve istenen optimal politika bütçenin denklidir.

Bütçenin denkligi ülke ekonomisi için en önemli unsurlardan biridir. Denk bütçe politikası, kamu gelirlerinin

ve harcamalarının birbirine eşit olması anlamına gelmektedir. Ayrıca, bu denge veya dengesizlik durumu, uygulanan maliye politikalarının işleyişi ve mali disiplinin sağlanıp sağlanmaması konusunda anlamlı bir görevi de yerine getirir (Aras, 2011, s. 19).

Kamu gelirleri ile kamu giderleri arasında denkliğin sağlanamaması, devletin kamu açıklarının oluşmasına neden olur. Bütçenin fazla verdiği durumda devlet, borçlanma ihtiyacı hissetmez; ancak bütçenin açık verdiği durumlarda ise devlet, bütçe açıklarını finanse etmek amacıyla borçlanma politikasını uygular. Devlet, borçlanmayı bono ve tahvil gibi değerli kâğıtları ihraç ederek gerçekleştirir. Bu borçlanma sonucunda devletin borç yükü artış meydana getirirken eş zamanlı olarak faiz yükünde de artış gözlenir (Bilici ve Bilici, 2015, s. 211).

Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaleti ve Uygulanan Maliye Politikaları

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu ilk yıllardan bu yana Türkiye ekonomisi içerisinde gelir dağılımı konusunun önemi her zaman yerini korumuştur. Türkiye’nin kendi iç dinamikleri gereği yaşadığı ekonomik dalgalanmalar ve krizlerin yanı sıra küresel anlamda yaşanan ekonomik krizlerin etkileri ile birlikte gelir dağılımı adaletsizliğinde önemli rol oynamıştır. Bu krizler ve dalgalanmalar eşliğinde oluşan gelir adaletsizliği için bir çok ülke gibi Türkiye de maliye politikası araçlarını kullanmıştır.

3.1. Gelir Dağılımında Geçmişten Günümüze Türkiye

Türkiye’nin ekonomik yapısı, gerek ülke içerisinde gerek ise küresel anlamda konjonktürel hareketlerden oldukça etkilenmektedir. Özellikle küresel olarak ortaya çıkan finansal krizler sonrası alınan tedbirler ve uygulanan kısa vadeli mali politikalar düşük gelir gruplarını olumsuz etkilemiş var olan gelir dağılımı eşitsizliğini giderek arttırmıştır.

İlk olarak 1933 yılında Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesi tarafından Türkiye’de gelir dağılımına ait veri elde etmek adına hanehalkı gelir ve tüketim harcamaları anketi yapılmıştır. 2002 yılına kadar aralıklarla bu tarz anketler yapılmış olmakla birlikte 2002 yılı itibari ile Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından düzenli istatistikler yayınlanmaya başlanmıştır.

Tablo 2’de, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine dayanarak, 2002-2022 yıllarına ait Gini katsayısı, P80/P20 oranı ve Sıralı Yüzdeler dilimleri sunulmaktadır. Gini katsayısı, Lorenz eğrisinden yola çıkılarak hesaplanır ve 0 ile 1 arasında bir değer alır. Değerin bire yaklaşması, gelir eşitsizliğinin arttığı anlamına gelirken, değerın sıfıra yaklaşması gelir eşitsizliğinin azaldığını gösterir. P80/P20 oranı ise, en yüksek gelir seviyesinde bulunan %20 ile en düşük gelir seviyesinde bulunan %20’lik grupların oranını ifade eder. Sıralı Yüzdeler dilimleri, hanehalklarının kullanılabilir gelirine göre sıralandıktan sonra %20’lik dilimlere bölünerek gruplandırılır. Bu nedenle ilk %20’lik grup, en düşük gelir seviyesindeki grubu temsil ederken, son %20’lik grup, en yüksek gelir seviyesindeki grubu temsil etmektedir.

Tablo 2: Gelir Eşitsizliği Göstergeleri

YILLAR	GINİ KATSAYISI	P80/P20 ORANI	YÜZDE 20'LİK GRUPLAR				
			İlk %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Beşinci %20
2002	0,414	9,5	5,8	10,1	14,8	21,6	47,7
2003	0,422	8,1	5,5	10,0	14,6	21,5	48,4
2004	0,413	7,7	5,4	10,1	15,2	22,4	47,0
2005	0,426	7,3	5,2	10,0	14,8	21,7	48,3
2006	0,403	8,1	5,8	10,5	15,2	22,1	46,5
2007	0,387	7,1	6,4	10,9	15,4	21,8	45,5
2008	0,386	7,1	6,4	10,9	15,4	22,0	45,3
2009	0,394	7,4	6,2	10,7	15,3	21,9	46,0
2010	0,380	6,9	6,5	11,1	15,6	21,9	44,9
2011	0,383	7,0	6,5	11,0	15,5	21,9	45,2
2012	0,382	6,9	6,5	11,0	15,6	22,0	45,0
2013	0,382	6,8	6,6	10,9	15,4	21,8	45,2
2014	0,379	6,9	6,5	11,0	15,6	22,2	44,7
2015	0,386	7,2	6,3	10,9	15,5	22,0	45,3
2016	0,396	7,4	6,3	10,6	15,2	21,6	46,3
2017	0,400	7,4	6,3	10,6	15,1	21,4	46,7
2018	0,403	7,6	6,1	10,5	15,1	21,5	46,8
2019	0,387	7,0	6,5	11,0	15,5	21,7	45,4
2020	0,402	7,8	6,0	10,7	15,2	21,6	46,5
2021	0,391	7,1	6,4	10,9	15,3	21,5	45,9
2022	0,423	7,9	6,1	10,4	14,8	21,1	47,6

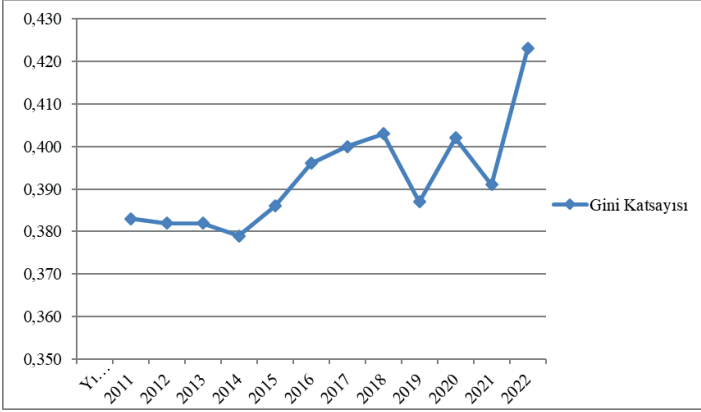
**Hane hahkları kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında; “İlk yüzde 20’lik grup” geliri en düşük olan grubu, “Son yüzde 20’lik grup” ise geliri en yüksek olan grubu oluşturmaktadır.*

Kaynak: (TÜİK, WB)

Yukarıdaki Tablo 2’de yer alan gelir eşitsizliği göstergelerinden biri olan Gini katsayısını analiz edecek olursak; Türkiye’de 2002 yılından bu yana genel olarak bir düşüş olduğu söylenebilir. 2017 itibari tekrar bir artış eğilimine girse de 2021 yılında 0,4 ün altına düşmüştür. Fakat yine de optimal bir katsayıya ulaştığını söyleyemeyiz.

Yüzde 20’lik gruplara baktığımızda özellikle ilk %20’lik grup ile beşinci %20’lik grupta yıllar bazında artış olduğu yorumunda bulunabiliriz. Bu durum yüksek gelir grubu ile düşük gelir grubu arasındaki farkın arttığını göstermektedir.

P80/P20 oranı, 2002’de 9,5 kat seviyesinde ölçülmüş ve Gini katsayısıyla uyumlu olarak 2014’e kadar azalmıştır. Ancak, 2014 sonrasında tekrar artış eğilimine geçmiş ve 2022 sonunda P80/P20 oranı 7,9 kat olarak gerçekleşmiştir. P80/P20 katsayısı, en zengin %20’lik grubun milli gelirden aldığı payın, en yoksul %20’lik grubun milli gelirden aldığı paya oranını ifade eder. 2021’e kadar yaşanan bu orandaki azalışlar, gelir eşitsizliğinin düştüğünü gösterse de, 2022 itibariyle tekrar artış trendine girdiği gözlemlenmektedir. Yüzde yirmilik paylar incelendiğinde, 2., 3. ve 4. sınıflara ait oranlarda önemli bir değişim olmazken, en yoksul ve en zengin sınıflara ait oranların diğer sınıflara göre daha dinamik bir değişim gösterdiği ifade edilebilir.

Grafik 1: Gini Katsayısı (2011-2021)

Not: Grafik yazar tarafından Tablo 1’de yer alan veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Yukarıda Grafik 1’de de görüldüğü üzere gini katsayısı 2014 yılına kadar genel bir konjektürde ilerlemiş olsa da 2014 yılından itibaren genel çerçevede istikrarlı bir seyir izlememiş olup ara ara düşme göstermiş olsa bile genel olarak artış eğiliminde olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye’de 2002 yılından itibaren gini katsayısındaki azalma eğiliminin en önemli nedeni 2001 yılında uygulanan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”dır. Bu programın temel amacı; kur rejiminden vazgeçilmesi nedeniyle ortaya çıkan güvensizlik ve istikrarsızlığı ortadan kaldırarak aynı zamanda bu duruma bir daha geri dönülmeyecek şekilde kamu yönetiminin ve ekonominin yeniden yapılandırılmasının altyapısını oluşturmaktır. Bu amaç çerçevesinde Türkiye’de dalgalı kur rejimine geçilmiş, özellikle TMSF çatısındaki bankalar başta olmak üzere bankacılık sektöründe ciddi bir yapılandırılmaya gidilmiştir. Bunun yanı sıra etkinlik, esneklik ve şeffaflık ile sağlanacak yapısal unsurların yasal

altyapısının oluşturması hedeflenmiştir. Uygulanan yasal düzenlemeler ve ve kur rejimi ile birlikte gelir dağılımında iyileşmeler görülmüştür. 2014 yılına kadar istikrarlı bir seyir izleyen gini katsayısı 2014 yılından itibaren yeniden artış eğilimine girmiştir.

2016 yılı itibariyle kendisini gösteren ve 2018-2023 Türkiye döviz ve borç krizi olaran adlandırılan ekonomik kriz nedeniyle Türk lirasındaki değer kaybı ve yükselen enflasyon nedeniyle gelir dağılımında da ciddi bozulmalar yaşanmıştır.

Bunun yanısıra 2019 yılında yaşanan Covid-19 salgını ve arkasından yaşanan ekonomik durgunluk hanehalkı gelirlerini de önemli ölçüde etkilemiştir. TÜİK tarafından yayınlanan yıllık hanehalkı kullanılabilir gelir dağılımına dair verilere göre, ilk yüzde 20'lik ile son yüzde 20'lik dilim arasındaki yaklaşık 7 katlık fark, gelir dağılımındaki adaletsizliği açıkça göstermektedir.

3.2. Türkiye’de Gelir Dağılımını Sağlamaya Yönelik Uygulanan Maliye Politikaları

Türkiye’nin ekonomik perspektifine 1923 yılından bu yana genel olarak bakacak olursak uygulanan politikalar açısından dönemlere ayırarak incelemek daha doğru olacaktır.

Tablo 3: Ekonomi Politikalarının Dönemlere Ayrılarak İncelenmesi

Dönem	Uygulanan Ekonomi Politikaları
1923-1929	Dışa Açık Ekonomi Koşullarında Yeniden İnşa
1930-1939	Devletçilik Anlayışı Politikaları
1940-1945	Savaş Ekonomisi Politikaları
1946-1960	Ekonominin Dışa Açılmasının Desteklenmesi
1960-1980	İthal İkameci Sanayileşme-Planlı Kalkınma Yılları
1980 Sonrası	Dışa Açık Ekonomi 1980-1989: İhracata Dayalı Ekonomi Politikaları 1990-2001: Kriz Dönemi – İstikrar Kararları 2001 Sonrası: Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı

Not: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3'ü daha detaylı açıklayacak olursak; Türkiye ilk kurulduğu dönem olarak 1923-1929 yılları arasında ülkenin yeniden inşası ve gerekli altyapıyı oluşturmak için feodalizmden kapitalist kuruluş aşamasına geçmiştir. Bu dönemde savaştan yeni çıkmış bir Türkiye olarak sıkı, istikrarlı ve itibarlı para politikası uygulanmış bu nedenle enflasyon sorunu yaşanmamıştır. O dönemde tarım ülkesi olan Türkiye tarıma yönelik büyüme politikası benimsemiştir. Milli gelirin en büyük kesimini oluşturan tarımın hareketliliği sayesinde kendini yeniden inşa etmeyi başarabilmiştir. 1929 yılında yaşanan Dünya Buhranı nedeniyle Türkiye ilk krizi ile karşılaşmış ve buna yönelik alınan önlemler; korumacı, ithal ikameci, planlı kalkınmacı devletçilik politikalarını uygulamaya başlamıştır. Bu dönemde devlet ekonomiye doğrudan müdahale etmiş faiz oranlarını belirlemeye ve destekleme alımları yapmaya başlamıştır. 1933 yılında 1. Beş Yıllık Sanayileşme Planı uygulanmıştır. 1940 yılına

gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ekonomi planları askıya alınmış ve olağanüstü savaş ekonomisi politikaları uygulanmıştır. (Serkan Polat, 2016; 17)

Savaş sonrası döneme gelindiğinde Türkiye 1947 yılında IMF'ye üye olmuş ve uzun süreli IMF anlaşmalarının başladığı bir döneme girilmiştir. Yine 1947 yılında İktisadi Kalkınma Planı (hazırlanan ilk kalkınma planı) hazırlanmıştır. Bu plan ve Marshall yardımları ile birlikte liberal anlayış hız kazanmış, enerji, demir-çelik, madencilik ve demiryolları dışında kalan ekonomik girişimlerin özelleştirilmesi hedeflenmiştir. Özel kesimin özendirilmesi nedeniyle finansman kaynağı dış kaynaklar olarak gösterilmiş ve bu alanda en çok yatırım ulaştırma alanına yapılmıştır. Ulaştırmada ise ağırlık karayollarına verilmiştir. Plan sanayi yerine tarıma öncelik vermiştir.

1950'li yıllara gelindiğinde sanayinin rekabetten yoksunluğu nedeni ile dış açıklar sorunu oluşmaya başlanmış ve bu durumun çözümü olarak KİT'ler kurulmuştur. Bu dönemde yabancı sermayeyi teşvik kanunu çıkarılarak doğrudan yabancı sermaye teşvik edilmek istenmiştir. (Serkan Polat, 2016; 20)

Ekonominin genel görünümü itibarıyla bu dönem diğer dönemlerden farklı olarak hizmet sektörü hasıla içinde en büyük paya sahip olmuştur. Özellikle ulaştırma, haberleşme ve inşaat gibi hizmetlere yatırım harcamaları artmıştır. Bütçe açıkları ise MB kaynakları ile finanse edilmeye başlanmış ve 2001 yılına kadar bu bir kural haline gelmiştir.

Bundan sonraki süreçte Türkiye IMF'nin desteklediği İstikrar Programı dönemine girmiş ve bu programlar çerçevesinde Stand-By antlaşmaları dönemi başlamıştır (ilk Stand-By antlaşması 1961 yılında imzalanmıştır.) Bu programla birlikte sıkı para ve maliye politikaları uygulanmıştır.

1980 sonrasında ithal ikameci politika benimsenerek yoğun devlet müdahalesi ile temel tüketim ve zorunlu malların ülke içinde üretim sürecine geçilmiştir. Bu dönemde yoğun koruma devlet müdahalesi, düşük faiz politikası, değerli kur politikası uygulanmış ve canlı iç talep yaratılmaya çalışılmıştır. 1990 yılından sonra dışa açılma politikası nedeniyle ithal ikameciliğin yerini ihracata yönelik büyüme politikaları almıştır. Bu dönemde maliye politikaları olarak sübvansiyonlar, teşvikler ve KİT açıklarının finansmanı sınırlandırılarak vergi gelirleri arttırılmıştır.

IMF ile 1998 yılında Yakından İzleme anlaması ve arka arkaya yaşanan krizler nedeniyle sıkı para ve maliye politikalarının yanısıra ücret ve fiyat kontrollerini de içeren heteredoks ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmıştır. 5 Nisan 1994 İstikrar Kararları Anlaşması yapılmıştır.

Türkiye 2001 krizinin ardından, yakın izleme sürecinde IMF destekli Güçlü Ekonomiye Geçiş Programını uygulamaya koymuştur. Bu programla birlikte esnek kur politikası, MB'dan borçlanma yasağı, gelirler politikası ve sıkı maliye politikası, tarımsal desteklerin azaltılarak çiftçiye doğrudan gelir desteği sağlanması, KİT ürünlerine zam, faiz dışı fazla verilerek bütçe açıklarının kapatılması, ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları teşviki gibi kararlar alınmıştır.

2008 yılında başlayan küresel mali kriz, Türkiye'yi de etkileyerek yeni bir ekonomik krizle karşı karşıya bırakmıştır (Togan, 2009:7-8; Uzunoglu, 2009:86). Türkiye ekonomisi, iç ve dış talepteki sorunlardan etkilenmiş, üretim, ihracat, işsizlik gibi göstergeler olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Belirsizliklerin artması, risk algısının yükselmesi ve kredi olanaklarının daralması gibi faktörlerle birlikte kriz, ekonomik faaliyetlerde düşüşe neden olmuştur (Karakurt, 2010:186).

Özellikle güven ortamının bozulması, belirsizliklerin artması ve kredi koşullarının daralmasıyla birlikte mali kriz, Türkiye'nin ekonomik göstergelerini olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin büyük ölçüde ithal girdilere dayanan ve cari işlemler açığı veren bir ekonomi olması, krizle birlikte bu açıkların derinleşmesine neden olmuştur (Uzunoglu, 2009:83-87).

Türkiye, öncelikle para politikası tedbirleriyle krize müdahale etmeye çalışmıştır. Ancak bu tedbirler yetersiz kaldığında, mali canlanmayı sağlamak amacıyla maliye politikası tedbirlerine yönelinmiştir. Bu durumda, kamu otoritelerinin krize karşı uyguladığı politikaların çoğu, kamu gelir ve harcama politikalarını içermektedir karşısında ikinci grup önlemlere ihtiyaç duyulmuş ve bu önlemlerin temel amacı talep daralmasını gidermeye yönelik olmuştur (Çınar vd., 2010:8).

İlk grup önlemler likidite sıkıntısı çeken veya iflas durumuyla karşı karşıya kalan kuruluşları desteklemeyi hedeflenmiştir. Ancak krizin finans sektöründen reel sektöre yayılmasıyla birlikte, 2008 yılı sonunda özel sektörde yatırım ve tüketici harcamalarının azalması nedeniyle ekonomide genel bir talep düşüşü yaşanmıştır.

Üretim faktörlerindeki azalma, kapasite kullanımının azalması ve işsizliğin artmasıyla, karar vericiler faiz indirimleri ve likiditeyi canlandırıcı politikaların yanı sıra ikinci grup önlemler olarak hükümet vergi politikalarını uygulamaya yönelmiştir. Bu çerçevede, belirli sektörleri kapsayan alanlarda Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) indirimleri yapılmıştır. Ayrıca, bölgeler ve sektörler temelinde uygulanan Türkiye'yi dört bölgeye ayıran teşvik paketi de oluşturulmuştur (Karakurt, 2010:186).

Türkiye'nin 2009-2018 yılları arasındaki ekonomik göstergelerine baktığımızda ise, ekonomik büyüme oranlarının sınırlı bir artış sergilediğini söyleyebiliriz. Ekonomik göstergeleri oldukça etkileyen enflasyon ve işsizlik rakamlarında belirgin artışlar olmuştur. Türkiye'nin bütçe ve cari dengesine odaklandığımızda, her iki gösterge de Türkiye'nin açık verdiğini söyleyebiliriz.

2019 yılına gelindiğinde ise Covid-19 salgını ile birlikte hemen hemen tüm dünya ülke ekonomileri etkilenmiş ve bir çok ülkede hem arz hem talep yönlü daralmalar olmuştur. Dünyada ve Türkiye'de Covid-19 salgınının etkileriyle baş edebilmek için maliye politikaları hızla hayata geçirilmiştir. Bu politikaların odak noktası, ekonominin arz yönünü canlandırmak ve talep yönünü desteklemek olmuştur. Türkiye'de uygulanan politikalarının başlangıçta genişletici özellik taşıdığı, daha sonra ise daraltıcı bir nitelik kazandığı gözlemlenmiştir.

Seçilmiş Oecd Ülkelerinde Gelir Dağılımı ve Uygulanan Maliye Politikalarının Değerlendirilmesi ve Türkiye ile Karşılaştırılması

Dünya genelinde küreselleşme ile birlikte 1980'lerden itibaren liberal politikaların uygulanmaya başlaması, serbest piyasa ekonomisine geçişi beraberinde getirmiştir. Bu sürecin ardından finans ve reel sektöre dayalı ekonomik krizler, iç savaşlar, siyasi çalkantılar ve göç gibi konular daha fazla önem kazanmıştır. Serbest piyasa ekonomisinin getirdiği yeni ekonomik düzen, beraberinde gelir eşitsizliğini artıran faktörleri de getirmiştir. Bu durum, son yıllarda birçok milli geliri yüksek ülkede gelir eşitsizliğinde artış yaşanmasına neden olmuştur. Bu bölümde özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu OECD ülkelerindeki gelir eşitsizliği ve uygulanan maliye politikaları incelenecek olup Türkiye'nin OECD ülkeleri karşısındaki durumu analiz edilmeye çalışılacaktır.

4.1. Seçilmiş OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımı ve Maliye Politikaları

Gelir dağılımı eşitsizliğinin derecesi, ülkeler arasında önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Bu eşitsizliklerin artmasına neden olan çeşitli faktörler arasında ekonomik, sosyal ve devletin rolü gibi etkenler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında öne çıkanlardan biri, küreselleşme olarak bilinen süreçtir. Küreselleşme, teknoloji, bilgi, ticaret ve yatırım gibi karmaşık akımları içeren bir dizi entegrasyon sürecini ifade eder. Gelir eşitsizliğini besleyen bir faktör olarak karşımıza çıkan küreselleşme, birçok sosyal ve siyasi sorunun temel nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Gelirin yeniden dağılımı ve sosyal riski azaltmak amacıyla büyük ölçekli kamu tarafından sağlanan sosyal sigorta ve hizmetler, belki de savaş sonrası OECD'nin karma ekonomilerinin tanımlayıcı bir özelliği haline gelmiştir. Ancak günümüzde, bu tür bir refah devletinin modası geçmiş bir kurum olarak görülmektedir. Analistler tarafından öne sürülen bir görüş de gelecek yüzyılın ilk yarısında, devlete bağımlı bireylerin, çalışan ve vergi ödeyenlere oranının hızla artması, refah devleti planlamacılarını ciddi şekilde endişelendirebilir. Bununla birlikte refah devletinin 20. yüzyılın son yıllarındaki sorunlarının, uluslararası mal, hizmet ve sermaye piyasalarının hızlı entegrasyonundan kaynaklanabileceğine inanmaktadır. Bu düşünceye genel destek, küreselleşmenin refah devletini zayıflattığı görüşünü güçlendirmektedir. Nicel araştırmalar, OECD'deki hükümet harcamaları veya vergilendirme üzerinde açık veya tutarlı bir küreselleşme kısıtlaması bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin değerlendirilmesinde çeşitli gelişmişlik düzeylerinde bulunan ülkelerin özellikle Türkiye'nin de içinde olduğu OECD ülkelerindeki gelir dağılımının karşılaştırılması gelir dağılımı adaletsizliğinin

kaynağını bulmada büyük önem taşımaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin temel nedenlerine yukarı da değindiğimiz üzere pek çok faktör etkili olmaktadır. Bu çalışmadaki genel amaç gelir dağılımı adaletsizliğinin kaynağından çok kamu harcamaları ve vergi yoluyla uygulanan maliye politikalarının gelir dağılımını belirlemede ne kadar etkin olduğudur. Aşağıda seçilmiş bazı OECD ülkelerine ait vergi ve kamu harcamalarına ait veriler yer almaktadır. Kamu harcamaları ve vergilerin GSYH içerisindeki oranları verilmiştir.

Tablo 4: Seçilmiş OECD Ülkelerine Ait Kamu Harcamalarının GSYH İçindeki Payı

Ülkeler	Kamu Harcamaları/GSYH							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	21.70	23.50	22.50	23.30	25.45	5.74	4.60	4.30
Avustralya	45.13	44.41	44.31	42.60	46.06	17.75	10.81	10.17
Avusturya	54.77	54.48	53.88	53.52	54.05	43.06	43.47	41.10
Belçika	52.69	51.99	51.92	52.19	51.92	43.96	41.18	40.36
Kanada	43.56	44.34	45.56	45.49	46.53	55.81	12.65	11.52
Şili	28.23	28.80	29.52	29.80	30.47	34.71	35.74	9.00
Çekya	35.89	35.62	35.30	35.47	36.19	32.42	32.12	31.43
Danimarka	58.66	56.30	56.40	56.50	56.51	45.73	39.81	36.36
Estonya	31.21	31.31	30.42	30.95	31.61	27.73	26.23	24.65
Finlandiya	53.81	53.54	52.32	51.79	52.14	41.10	41.07	39.77
Fransa	61.26	61.56	60.83	60.22	60.05	65.70	45.48	44.08
Almanya	50.76	51.26	51.23	51.49	52.32	41.62	41.34	40.21
Yunanistan	52.35	53.00	50.72	50.17	50.17	37.52	35.42	32.87
Macaristan	36.77	36.66	35.17	33.93	32.22	26.21	25.75	24.21
İzlanda	38.07	40.26	40.67	41.68	43.22	40.46	32.49	29.69
İspanya	46.79	46.36	45.82	46.16	47.11	42.83	40.53	38.84

*Kaynak: <https://www.oecd-ilibrary.org>
[https://www.oecd-ilibrary.org/economics/
country-statistical-profiles-key-tables-from-oecd_20752288](https://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profiles-key-tables-from-oecd_20752288)*

Tablo 4'e baktığımızda devletlerin GSYH içerisinde kamu harcamalarına ne kadar yer verildiğini görmekteyiz. Ülkeler içerisinde kamu harcamalarına en az payı ayıran ülkeler arasında Türkiye başta olmak üzere ikinci sırada Şili arkasından Avustralya ve Estonya takip etmektedir. Tablo incelendiğinde devletlerin bir çoğunun kamu harcamalarına ayırdığı payın yıllar içerisinde azaldığı gözlenmektedir. Fakat Almanya, Fransa ve Belçika gibi gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerde diğer ülkelere görece olarak istikrarlı bir seyir izlendiğini söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda ise devletlerin vergiler gelirlerinin GSYH'daki paylarını inceleyelim;

Tablo 5: Seçilmiş OECD Ülkelerine Ait Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı

Ülkeler	Vergiler/GSYH							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	79.30	79.60	79.60	78.70	77.30	78.80	77.80	37.20
Avustralya	79.56	79.28	81.44	82.03	79.34	81.30	27.10	26.90
Avusturya	117.31	112.4	112.8	113.7	114.5	112.7	115.4	46.8
Belçika	125.95	123.55	124.47	123.64	120.49	120.20	119.98	53.05
Kanada	88.34	88.69	87.88	88.73	87.40	89.42	88.06	31.86
Şili	44.93	44.27	44.52	45.76	45.51	43.72	47.17	7.00
Çekya	94.32	96.02	96.97	97.90	97.74	97.55	91.02	39.82
Danimarka	124.59	123.06	123.19	120.96	124.18	125.20	124.38	35.51
Estonya	94.26	94.52	92.74	90.26	92.06	91.49	93.40	39.00
Finlandiya	116.49	117.41	115.20	114.10	113.48	112.52	115.62	43.13
Fransa	116.22	115.96	116.56	117.15	115.95	115.95	116.25	47.00
Almanya	108.93	109.70	109.65	110.81	110.76	108.35	111.04	47.85
Yunanistan	97.84	103.01	103.53	104.90	103.87	100.28	91.19	37.08
Macaristan	111.59	111.21	107.51	105.01	103.70	102.59	99.18	41.15
İzlanda	96.15	111.97	99.80	98.52	95.45	97.82	95.70	32.48
İspanya	93.07	92.58	92.91	94.41	94.07	96.19	99.80	39.48

Kaynak: <https://www.oecd-ilibrary.org>

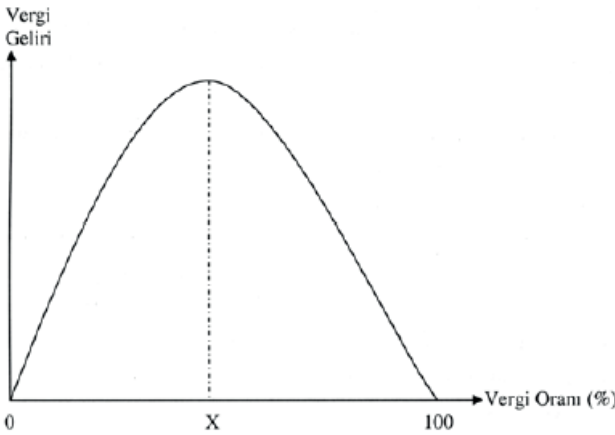
<https://www.oecd-ilibrary.org/economics/>

[country-statistical-profiles-key-tables-from-oecd_20752288](https://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profiles-key-tables-from-oecd_20752288)

Tablo 5'i incelediğimizde Şili başta olmak üzere sırasıyla Avustralya, Kanada ve İzlanda gibi ülkelerin vergi gelirlerinin daha az olduğu gözlenmektedir.

Burada önemli bir husus vardır ki o da yüksek vergi oranlarının her zaman yüksek vergi gelirleri sağlamamasıdır.

Yüksek vergi oranları ile gelirdeki artış ve azalışlar arasında ters bir ilişki vardır. Eğer vergi oranları optimal yüksek seviyeye ulaşırsa, insanlar gelirlerinin azalmasını önlemek için farklı vergi kaçakçılığı yöntemlerini tercih edebilirler. Bu durumda kayıt dışı ekonomi büyüyebilir, emek verimliliği düşebilir, göç başlayabilir. Bu koşullar altında vergi oranlarının düşürülmesi aslında vergi gelirlerini artırabilir. (Ulbrich, 2011: 173). Ekonomide vergi oranı ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi gösteren ve adını bu teoriyi geliştiren Arthur Laffer tarafından Laffer eğrisi ile açıklamak gerekir.

Şekil 3: Laffer Eğrisi

Kaynak: Arthur B. Laffer (2004)

Laffer eğrisi, vergi oranlarındaki bir düşüşün tek başına vergi gelirinde artışa mı yoksa azalmaya mı yol açacağını göstermez. Vergi gelirlerinin vergi oranındaki değişikliklere tepkisi çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu faktörler arasında mevcut vergi sistemi, söz konusu zaman dilimi, kayıt dışı ekonomiye geçişin kolaylığı, mevcut vergi oranlarının düzeyi, yasal ve muhasebesel vergi boşluklarının yaygınlığı ve üretim faktörlerindeki eğilimler yer almaktadır. Mevcut vergi oranının aşırı yüksek olması durumunda vergi oranının düşürülmesi vergi gelirini artırabilir. Başka bir deyişle, vergi indiriminin ekonomik etkisi aritmetik etkisine bağlı olacaktır.

Tablo 5'i Laffer eğrisini baz alarak tekrar incelediğimizde vergi gelirlerindeki düşüklüğün nedenleri arasında ülkelerde uygulanan yanlış vergi politikaları nedeni ile oluşan kayıt dışı ekonominin varlığından söz edilebilir.

4.2. Ülke Gruplarında Gelir Eşitsizliği Karşılaştırması

Bir önceki başlıkta seçilmiş belirli OECD ülkelerindeki kamu harcamaları ve vergi gelirlerinin GSYH'daki paylarını incelemiştik. Gelir eşitsizliği ile maliye politikaları arasında anlamlı bir ilişki kurabilmek adında ülkere ait gelir eşitsizliği göstergeleri olan gini katsayısı ve P20/P80 oranlarına göz atalım.

Tablo 6. Seçilmiş OECD ülkeleri Gini Katsayısı 2015-2022

Ülkeler	Gini Katsayısı							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	0.386	0.396	0.4	0.403	0.387	0.402	0.391	0.423
Avustralya	-	0.33	-	0.325		0.318	0.325	0.35
Avusturya	0.275	0.284	0.275	0.28	0.274	0.272	0.274	
Belçika	-	-	-	0.258	0.262	0.248	0.262	
Kanada	0.318	0.307	0.31	0.304	0.3	0.28	0.301	
Şili	0.454		0.46	-	-	-	0.46	0.44
Çekya	0.258	0.253	0.249	0.249	0.248	0.255	0.248	0.245
Danimarka	0.263	0.261	0.264	0.263	0.268	--	0.263	
Estonya	0.33	0.314	0.309	0.305	0.305	0.305	0.305	
Finlandiya	0.26	0.259	0.266	0.269	0.273	0.265	0.269	
Fransa	0.295	0.291	0.292	0.301	0.292	-	0.292	
Almanya	0.293	0.294	0.289	0.289	0.296	-	0.289	
Yunanistan	0.34	0.333	0.319	0.306	0.312	0.32	0.308	
Macaristan	0.284	0.28	0.289	0.28	0.286	0.28	0.286	
İzlanda	0.257	0.264	0.25	-	-	-	0.25	
İspanya	0.344	0.341	0.333	0.33	0.32	0.329	-	

Kaynak: <https://data.oecd.org>

Tablo 6 incelendiğinde gini katsayısının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla Şili, Türkiye, Avustralya Yunanistan, İspanya, Estonya ve Kanada'dır. Bu ülkelerin GSYH içerisinde kamu harcamaları ve vergi gelir oranları paylarına bakıldığında Şili, Türkiye ve Estonya'nın özellikle kamu harcamalarındaki payın düşüklüğü dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Şili, Türkiye, Avustralya ve Kanada'daki vergi gelir düşüklüğü de gini katsayısındaki sonuçlarla paralellik göstermektedir.

OECD datalarından alınan veriler dahilinde seçilmiş olan OECD ülkelerine ait 2018 yılı sonrası bazı ülkelerinde P80/P20 oranlarına ulaşılmıştır.

Tablo 7. Seçilmiş OECD ülkeleri P80/P20 Oranı 2018-2022

Ülkeler	P80/P20 Oranı				
	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	7.6	7.0	7.8	7.1	7.9
Avustralya	5.6		5.6		
Avusturya	4.3	4.2	4.2		
Belçika	3.8	3.8	3.6		
Kanada	4.9	4.8	4.2		
Şili	--	-	-	10.3	
Çekya	3.5	3.5	3.6		
Danimarka	3.8	3.8			
Estonya	5.2	5.1	5.2		
Finlandiya	3.9	3.9	3.7	3.9	
Fransa	4.6	4.4			
Almanya	4.4	4.6			
Yunanistan	5	5.1	5.6		
Macaristan	4.2	4.4	4.3		
İzlanda					
İspanya	5.9	5.7	6.1		

Kaynak: <https://data.oecd.org>

Son olarak Tablo 7 incelendiğinde P80/P20 oranı en yüksek ülkeler arasında Şili, Türkiye, Avustralya, İspanya ve Estonya bulunmaktadır. Arkasından takip eden ülkeler Yunanistan ve Kanada'dır. Bu yönü ile özellikle GSYH içindeki vergi gelirleri payları ile karşılaştırıldığında bu ülkelerin vergi gelir payları düşüklüğü ile paralellik gösterdiği yorumunda bulunabiliriz.

Sonuç ve Öneriler

Belirli bir dönemde bir ekonomide elde edilen gelirin kişiler, gruplar arası ve üretim ögeleri arasındaki bölüşümünü tanımlayan gelir dağılımı, tarihsel süreç içinde sürekli bir güncelliğe sahip olmuş ve gelecekte de önemini sürdürecektir. Gelir dağılımı, ekonomik konu olmanın ötesinde, bunun yanı sıra, siyasi ve sosyal bir mesele olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, gelir dağılımı, ülkelerin ciddi bir şekilde çözmesi gereken önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, ekonomik kalkınma ve büyümenin yanı sıra siyasi istikrarsızlıklara, ülke içindeki toplumsal huzurun ve refahın bozulmasına kadar birçok alanda etkili olabilmektedir.

Gelir dağılımında adaletin sağlanması, birçok iktisadi hedefe ulaşmakta yol haritası olabilecektir. Aksi takdirde, gelir dağılımının adil bir şekilde sağlanamaması, toplumun bütün kesimlerinde zorluklar yaratacak, fırsat eşitsizliği oluşturarak bireylerin eğitim, sağlık, barınma ve beslenme gibi hizmetlerden eşit olarak faydalanma hakkını kaybetmelerine neden olabilecektir. Bu durum, sosyal sınıflar arasında huzursuzlukların baş göstermesine neden olacaktır. Bir ülkede gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılması veya ortadan kaldırılması, sosyal sınıflar arasındaki

yaşam standardını, refahı ve ekonomik güç farkını en aza indirgeyerek sosyal barışı kolaylaştırabilecektir.

Gelir dağılımı eşitsizliğiyle mücadele, dünya genelinde ve Türkiye’de belirlenmiş kurallar çerçevesinde tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle, bu temel sorun birçok farklı biçimlerde varlığını sürdürerek günümüzü kadar gelmiştir. Günümüzde ise, küreselleşmenin de etkisiyle Türkiye’de ve dünya ekonomilerinde en büyük sorun haline gelmiştir.

Bu çalışmada, öncelikli olarak geçmişten günümüze Türkiye’de uygulanan maliye politikaları incelenmiş ve daha sonrasında özellikle gelişmişlik düzeyleri yüksek OECD ülkeleri ile birlikte dünya üzerindeki ekonomik krizlerden çok fazla etkilenen Yunanistan, İzlanda gibi ülkeler ve aynı zamanda Türkiye gibi gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu Şili gibi ülkelerin vergi gelir payları ve kamu harcamaları payları karşılaştırılmış, Türkiye’nin seçilmiş OECD ülkeleri arasındaki durumu analiz edilmeye çalışılmıştır. Türkiye tüm bu göstergeler ışığında en düşük paylardan birine sahip ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Gini katsayısı ve P20/P80 oranları incelendiğinde yine Türkiye OECD ülkeleri arasında en arka sıralarda yer almaktadır. OECD ve TÜİK verilerden yola çıkarak analiz yapacak olursak Türkiye OECD ülkeleri arasında gelir eşitsizliği sıralamasında ortalamanın altında kalmıştır. Aynı zamanda uygulanan maliye politikaları ile paralellik göstermesi Türkiye’de uygulanan maliye politikalarının gelir dağılımında adaleti sağlama açısından yetersiz kaldığı sonucuna varılabilir.

Türkiye, Cumhuriyet’in kurulduğu ilk yıllardan bu yana uygulanan ekonomi politikalarında çok istikrarlı bir seyir izlememiştir. Öncesinde devlet yanlısı politikalara yönelmesi daha sonrasında küreselleşme ile birlikte dışa açık bir politika izlemesi Türkiye’de uygulanmak istenen kalkınma

ve ekonomi politikalarının sürekli yön değiştirmesine neden olmuştur. Tabii bunda dünya ülkelerinde yaşanan ekonomik olaylar, küreselleşme, ülke içi yaşanan siyasi çatışmalar gibi bir çok faktör etkili olmuştur. Özellikle 60 yıllardan sonra ithal ikameci politikasının başarıya ulaşamaması Türkiye'nin özellikle yatırım malları ikameceliğinde geç kalmasına neden olmuş ve dışa açık ekonomiye geçtiğinde bu ikameci politikayı tamamlayamadığından bir çok alanda dışa bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. Bu da ekonomideki istikrarsızlığı artırarak uygulanan politikaların etkinliğinin azalmasına yol amuştur.

2000'li yılların başlarından itibaren Türkiye, ekonomik istikrarsızlıkların bir dizi iyileştirme programı olan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nı uygulayarak önemli adımlar atmıştır. Ancak, uzun vadeli bir perspektife bakıldığında, Türkiye ekonomisi bir kez daha zorluklarla yüzleşmiştir. Özellikle küreselleşmenin etkileri, ülkedeki birçok yatırım malının dışa bağımlılığı nedeniyle belirgin bir Şekilde hissedilmiş, fiyat istikrarsızlıklarının yaşanması ve enflasyonist baskıların artması gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu durum, gelir dağılımı adaletini sağlamaya yönelik politikaların etkinliğini sınırlayarak ekonomik eşişsizlikleri derinleştirmiştir.

Gelir dağılımında adil bir denge kurmada ikinci bölümde incelenen maliye politikası araçlarına bakıldığında özellikle vergilerin ve kamu harcamalarının önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle vergiler içerisinde dolaysız vergilerin payının artırılması ve artan oranlı vergi tarifesinin uygulanması yüksek gelir gruplarından daha fazla vergi geliri elde edilmesini sağlayacak ve sağlanan gelir ile transfer harcamaları olarak bilinen; sosyal yardımları, sübvansiyon ödemeleri ve sosyal güvenlik ödemeleri gibi ödemeleri içinde barındıran kamu harcaması türünün payının artırılması gelir eşişsizliğini gidermede büyük önem taşıyacaktır. Buradan yola

çıkarak Türkiye'nin başvurabileceği en etkili stratejilerden biri, çalışmadan elde edilen verilere dayanarak özellikle vergi gelirlerini etkili bir biçimde yönetmektir diyebiliriz. Özellikle dolaysız vergilerin, dolaylı vergilere kıyasla daha etkin olması, gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma konusunda önemli bir rol oynayacaktır. Bu bağlamda, vergi politikalarının ve kamu harcamaları politikalarının daha adil ve kapsamlı bir şekilde düzenlenmesi, sosyal ve ekonomik adaletin güçlendirilmesi, gelir dağılımındaki uçurumların kapatılması açısından hayati bir adım olacaktır.

Kaynaklar

- Acar, İ., Türkiye’ De Gelir Dağılımı, Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt: 4, Yıl: 4, Sayı: 8 (2015/1).
- Aktan, C. C., ve Vural, İ. Y., Başlıca Fonksiyonel Gelir Dağılımı Teorileri ve Bölüşüm Adaleti, Hak İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002.
- Aksu, Ö., Gelir Ve Servet Dağılımı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No.3698, 1993.
- Akyüz, Y., Sermaye Bölüşüm Büyüme, Ankara, 1980.
- Aras, M. E, Maliye Politikası Kurallarının Etkinliği: Seçilmiş OECD Ülkeleri Ve Türkiye Uygulamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı Maliye Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2011.
- Aytaç, E., Altay, A. ve Sakal, M., Maliye Politikası: Teori, İlkeler ve Yöntemler, Ankara, 1994.
- Batirel, Ö. F., Maliye Politikası ve Gelişmekte Olan Ülkeler, 1. Baskı, İstanbul: Kan Yayıncılık, 1984,
- Bilici, N. ve Bilici, A., Kamu Maliyesi, 5. Baskı. Ankara, Savaş Yayınevi, 2015.
- Bulut, E., Maliye Politikalarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Panel Veri
- Analizi, Icoaf Vi International Conference On Applied Economics And Finance & Extended With Social Sciences, Balıkesir, 2019.

- Bozdağ, N., Bozdağ, E. G., Ülkeler Arası Kişi Başına Gelir Karşılaştırmasında Bozdağ Nüfus Etkinliği Katsayısı ve Endeksi -Yeni Bir Yaklaşım, Gazi Üniversitesi, Ekonometri Bölümü-İktisat Bölümü.
- Çınar Ç. N., Gelir Dağılımı Ve Türkiye’de Gelir Dağılımı Üzerine 2000-2020 Yılları Arasında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Analiz İncelemesi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 2021.
- Çelik, S., Künc, S. ve Acar, S., Türkiye’de Gelir Dağılımında Adalet Ve Yoksullaşma Sorunu: 2000 Sonrası Dönem Üzerine Bir Analiz, Ankara, Turkish Studies - Economics Finance, Politics, 2019.
- Ezber, A. E., Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadelede İktisat Politikaları: Seçilmiş OECD Ülkelerinde Ekonometrik Bir Analiz, T.C. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, 2020.
- Edizdoğan, Nihat, Çetinkaya, Özhan ve Gümüş, Erhan, Kamu Maliyesi. 11. Baskı. Bursa, Ekin Yayınevi, 2010.
- Eğilmez, M., Gelir Sıralamasındaki Yerimiz, Kasım 2020, <https://www.mahfiegilmez.com/2020/11/gelir-sralamasndaki-yerimiz.html#more>
- Eğilmez, M., Kendime Yazılar, <https://www.mahfiegilmez.com>.
- Eğilmez, M., Türkiye’de Ekonomi Politikası Uygulamaları, Kasım 2020, <https://www.mahfiegilmez.com/2012/05/turkiyede-ekonomi-politikas-uygulamalar.html>
- Elgin, C., Başbuğ, G., Politika Raporu, Covid-19 Pandemisinin Yol Açtığı Ekonomik Krize Karşı Açıklanan Ekonomik Teşvik Paketleri: Bir Karşılaştırma ve Türkiye Örneği, İnsani Ve Toplumsal Kalkınma Programı Toplumsal Adalet ve Eşitsizlikler, Nisan 2020 – 008.
- Erdem, M., Şenyüz D. ve Tatlıoğlu, İ., (2009). Kamu Maliyesi. 7. Baskı, Bursa, Ekin Kitabevi, 2009.

- Erginay, A., Kamu Maliyesi, 16. Baskı. Ankara, Savaş Yayınları, 1998.
- Garrett, G., Mitchell, D., Globalization And The Welfare State
Department Of Political Science - Research School Of
Social Sciences Yale University, Australian National
University, July 1999.
- Genç, T. M., Maliye Politikasının Gelir Dağılımına Etkisi:
OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma, Tekirdağ Namık
Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye
Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 2021.
- Gül, E., Türkiye’de 1990 - 2010 Dönemi Gelir Dağılımı
Problemleri ve Problemlerin Çözümünde Kullanılan
Ekonomi Politikaları Üzerine Bir Analiz, Ekonomi ve
Finans Anabilim Dalı Ekonomi Ve Finans Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, 2016, İstanbul.
- Güneysu, B. K., Kurallı Maliye Politikası Ve Türkiye’de Kurallı
Maliye Politikası Uygulamasına İlişkin Model Önerisi,
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış
İlişkiler Genel Müdürlüğü Ankara, Mayıs 2012.
- OECD Verileri, 2023, <https://stats.oecd.org/>
- Kalkınma Bakanlığı, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023),
Enflasyonla Mücadele, Özel İhtisas Komisyonu Raporu,
Ankara 2018.
- Kalkınma Bakanlığı, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023),
Büyüme Odaklı Vergilendirme, Çalışma Grubu Raporu,
Ankara 2018.
- Karakurt, B., Küresel Mali Krizi Önlemede Maliye Politikasının
Rolü Ve Türkiye’nin Krize Maliye Politikası Cevabı.
Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi,
2010
- Kubar, Y., Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı:
Türkiye Örneği (1994–2007) Analizi, Kahramanmaraş,
2011.
- Kuriş, İ., Otomatik Stabilizatör Olarak Gelir Ve Tüketim
Vergileri Türkiye ve Çeşitli OECD Ülkeleri

- Karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı, 2019.
- Laffer, A. B, “The Laffer Curve: Past, Present And Future”, The Heritage Foundation, No. 1765, June 2004.
- Marasalı, Ö. S., Türkiye’de Gelir Dağılımı, T.C. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya, 2018.
- OECD, Country Statistical Profiles, <https://oecd-ilibrary.org>
- Öztürk, N., Maliye Politikası, Güncellenmiş 3. Baskı. Bursa, Ekin Yayınevi, Temmuz 2015.
- Pınar, A., Maliye Politikası Teori Ve Uygulama. 5. Baskı. Ankara, Turhan Kitabevi, 2012.
- Pehlivan, O., Kamu Maliyesi. Trabzon: Murathan Yayınevi, 2012.
- Peker, H. S., Türkiye’de Enflasyon ve Enflasyon Hedeflemesi Uygulamasının Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Peçe, M. A., Ceyhan, M. S., Akpolat, A., Türkiye’de Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz, Bartın Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, International Journal Of Cultural And Social Studies (Intjcss), Ağustos 2016.
- Polat, Ş., Türkiye Ekonomisi, Ekim 2016.
- Şahin, H., 2006-2017 Dönemi Türkiye’de Gelir Dağılımı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Karabük Üniversitesi, İ.İ.B.F, Uluslararası Bankacılık, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Karabük, 2019.
- Tanilli, S., Devlet ve Demokrasi, 1. Baskı, İstanbul, 1981.
- Tanzi, V., “Maliye Politikası: Teori Gerçekle Çarpıştığında, Avrupa Politikası Merkezi Çalışmalar”, Ceps Çalışma Belgesi, 2006.
- Togan, S., Küresel Kriz ve Türkiye, 2009.
- Tokatlıoğlu, M., Ve Selen Ufuk, Maliye Politikası. Ekin Yayınevi, Bursa, 2017.

- Tuncer, S., Gelirin Yeniden Dağılımı. İstanbul, İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1970.
- Türk, İ., Maliye Politikası (Amaçlar-Araçlar Ve Çağdaş Bütçe Teorileri), Sevinç Matbaası, Ankara, 1983.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Gelir Dağılımı İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr>.
- Ulbrich, H. H., Public Finance in Theory And Practice, Routledge, New York, Second Edition 2011.
- Ulu, M. İ., Sosyal Yardım Uygulamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Model Denemesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, İstanbul, 2017.
- Ulutürk, S. Ve Ersezer D., Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü, İstanbul Üniversitesi İktisat Üniversitesi Maliye Araştırma Konferansları, 2005.
- Uzunoglu, S., Global Kriz: Ne Zaman ve Nasıl Sona Erecek?, Tisk Akademi, 2009.
- Yeni Ekonomi Programı, 2021-2022-2023, Yeni Dengeleme-Yeni Normal-Yeni Ekonomi, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/10/Yeni-Ekonomi-Program%C4%B1-2021-2023-Sunum.pdf>.
- Yeni Ekonomi Programı, 2020-2022, Orta Vadeli Program, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/10/Yeni-Ekonomi-Program%C4%B1-2020-2022-1.pdf>.
- Yılmaz, F., OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Refah Devleti Bağlamında Kamu ve Sosyal Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Bolu, 2013.

Gelir Dağılımında Adalet ve Uygulanan Maliye Politikası Araçları Açısından Türkiye ve Seçilmiş OECD Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Analiz: 2000 Sonrası Dönem

Deniz SEVÜK
Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK

 ÖZGÜR
YAYINLARI

ISBN 978-975-447-983-6

9 789754 479836